

SLOVENSKI vestnik

Lefnik XIX.

Celovec, petek, 4. december 1964

Štev. 49 [1165]

Dan človekovih pravic

»Pisana zgodovina človeštva ima le nekaj strani, ki se odlikujejo po svoji trajni moči, ki jih je vzbudil občutek povezanosti med narodi. Takšno pisano stran so dali zgodovini tudi Združeni narodi, ko so sprejeli Splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Povsem pravilno je, da uvrščamo to deklaracijo v enega največjih dosežkov OZN, ki je prvo svetovno povelje o človekovih pravicah. Tako je zapisal generalni sekretar OZN ob desetletnici deklaracije o človekovih pravicah, katero je 10. decembra 1948 sprejela Generalna skupščina OZN.

Pot do zakonitve osnovnih pravic in svoboščin človeka je bila dolga: vodila je skozi desetletja in stoletja, v katerih je človeštvo moralo skozi kervave vojne in spopade, ki so zahtevali mnoge milijone človeških življenj; vodila je skozi obdobja, v katerih človek ni bil več človek, marveč je postal keruta zver, ki se je naslajala ob trpljenju, mučenju in ubijanju — sočloveka; vodila je skozi čase, ko je zatiranje naroda po narodu in izkoriščanje človeka po človeku veljalo za posebno zaslužno čednost. Šele druga svetovna vojna, ki je glede človeškega trpljenja in materialnega uničenja presegla vse vojne v zgodovini ter so zločini, ki so jih manifestirale plinske celice in množična grobišča, preslegli vse prejšnje manifestacije nečlovečnosti, je bila končno povod, da je bila sprejeta deklaracija o človekovih pravicah.

Deklaracija je ugotovila, da so vsa človeška bitja svobodna in enaka v dostojanstvu in pravicah. Obrata se na vsakogar — na moške, žene, otroke, ne glede na barvo njihove kože, ne glede na njihovo vero, ne glede na njihovo poreklo, narodnost in način življenja. Generalna skupščina jo je sprejela kot »splošen ideal, ki bi ga naj dosegli vsi narodi sveta«.

Pomen splošne deklaracije o človekovih pravicah je predvsem v tem, da je to prvi mednarodni akt v človeški zgodovini, ki postavlja človeka, navadnega preprostega človeka v žarišče zgodovine, spoštovanje njegovih pravic in svoboščin pa ne samo za dolžnost držav nasproti svojim državljanom, marveč za mednarodno obveznost vseh nasproti vsem.

S tem aktom je — vsaj kot deklaracija — dobilo mednarodno potrdenje spoznanje, za katero so se stoletja borili najboljši človeški duhovi, da živi namreč človek na tej zemlji zaradi sebe. Mednarodno potrdenje je dobilo tudi spoznanje, da je lahko merilo za presojanje neke države ali družbene ureditve samo to, ali ta ureditev priznava človekovo dostojanstvo in ali omogoča navadnemu, preprostemu človeku razvoj in rast njegove osebnosti ne glede na raso in narodnost, vero in spol. In končno je s tem aktom dobilo mednarodno potrdenje tudi spoznanje, da je človek v svoji želji, da se mu prizna njegovo dostojanstvo in omogoči razvoj njegove osebnosti, enak na vseh celinah ter da so mednarodno sodelovanje, mednarodna solidarnost in mir mogoči samo, če bodo povsod enako spoštovane pravice in svoboščine ljudi in narodov. Splošna deklaracija je zaradi tega postala — ali bi vsaj morala postati — vodilo tako za urejanje in spreminjanje nacionalnih držav in družbenih razmerij kot za urejanje mednarodnih razmerij.

V zadnjih letih se je vpliv deklaracije o človekovih pravicah v zavesti sveta neprestano krepil. Vendar pa smo še daleč od tega, da bi bile osnovne pravice in svoboščine človeka dosledno upoštevane. Zato so potrebni nadaljnji naporji vseh in vsakogar, da bo končno vsak posamezni človek — kdorkoli je in kjerkoli živi — postal resnično enakopraven član velike družine — človeštva.

Generalna skupščina Združenih narodov

Zadnji torek se je na sedežu OZN v New Yorku po dvakratni preložitvi začelo 19. zasedanje skupščine svetovne organizacije. Začelo se je v precej napetem ozračju, kajti doslej še ni uspelo docela rešiti spor, ki je nastal zaradi tega, ker nekatere države nočejo prispevati za vzdrževanje mirovnih sil OZN, medtem ko so bili drugi mnenja, da se mora zaradi tega tem državam odvzeti pravica glasovanja. V OZN prevladuje mnenje, da bi nadaljnja zaostritev tega spora svetovno organizacijo lahko privedla na rob nevarne krize.

Generalna skupščina ima tudi letos na dnevnem redu vrsto važnih vprašanj, katerih rešitev je odvisna od sodelovanja vseh članic. Na prvem mestu je nedvomno tudi tokrat vprašanje razorožitve, kateremu so že na vseh dosedanjih zasedanjih posvetili največjo pozornost in o katerem že dolga leta razpravlja stalni pododbor OZN v Ženevi. Nadalje gre za premostitev prepada

20-LETNICA I. AVSTRIJSKEGA BATALJONA:

Tudi v bodoče velja naše prizadevanje utrditvi miru in bratskega sožitja med narodi

Za tri dni — od 27. do 29. novembra — so se bivši borci avstrijskih edinic v sklopu jugoslovanske osvobodilne armade, zastopniki organizacij protifašističnih borcev in žrtev fašizma ter Zveze koroških partizanov zbrali v Sloveniji, da skupaj s slovenskimi tovariši obudijo spomine na skupne boje proti fašističnim nasilnikom. Povod za prijateljsko srečanje je bila dvajsetletnica ustanovitve I. avstrijskega partizanskega bataljona, ki je bil ustanovljen 24. novembra 1944 v belokranjski vasi Tribučeh.

Udeležence iz Avstrije — bilo jih je okoli

V nedeljo, 14. marca 1965:

Deželnozborske volitve na Koroškem in Štajerskem

Koroška deželna vlada je na svoji tokovski seji na predlog deželnega glavarja Wedeniga sklenila razpis volitev v novi koroški deželni zbor. Kot dan volitev je bila določena nedelja, 14. marec 1965, medtem ko dan razpisa volitev velja 1. januar 1965, od katerega dalje tečejo tudi različni termini v smislu volilnega zakona.

Prav tako 14. marca bodo deželnozborske volitve tudi na Štajerskem.

40, in sicer iz Koroške, Štajerske, iz Linza in z Dunaja — so v Sloveniji sprejeli s pristrčno gostoljubnostjo; sprejeli so jih kot dobre prijatelje in zvrstilo se je mnogo ganljivih prizorov, ko so se po dvajsetih letih spet srečali stari znanci, ki so v letih težke borbe delili skupno usodo in se z združenimi silami bojevali za svobodo in demokracijo. Posebno prisrčen je bil sprejem v krajih, v katerih je I. avstrijski bataljon bojeval svoje trde bitke. Domačini so bivše borce sprejeli v svojo sredo in skupaj z njimi obujali spomine; čeprav eni niso znali nemško in drugi ne slovensko, je prijateljstvo, skovano pred dvajsetimi leti sredi hudih bojev, premostilo vse težave: govorila so srca.

Glavna proslava 20-letnice ustanovitve I. avstrijskega bataljona je bila v Tribučeh, kjer je bila odkrita spominska plošča, ki bo tudi

med razvitimi državami in deželami v razvoju in v tej zvezi za vse tiste probleme, ki so bili na dnevnem redu letošnje svetovne konference o trgovini in razvoju. Zelo važen problem pa je končno tudi odstranitev zadnjih ostankov kolonializma ter boj proti rasizmu, da niti ne govorimo o vseh tistih lokalnih sporih, ki v mnogih krajih sveta predstavljajo nevarna žarišča nemirov in oboroženih spopadov.

Iz tega sledi, da bo morala Generalna skupščina svoje delo usmeriti predvsem na to, da izgladi pot do novih sodobnih odnosov med državami in narodi, do odnosov, ki morajo temeljiti na prijateljskem sožitju, enakopravnem sodelovanju ter miroljubnem iskanju rešitev v spornih vprašanjih. Posebno letošnje zasedanje kot uvod v dvajsetletnico OZN in na pragu leta 1965 — leta mednarodnega sodelovanja — je poklicano, da napravi odločen korak naprej k okrepitvi mednarodnega razumevanja in miru v svetu.

poznejšim rodovom pričala, da so se tukaj Avstrijci vključili v osvobodilni boj. Udeleženci proslave so poleg tega obiskali Žužembek, kjer je bila komemoracija s polaganjem vencev pred spomenikom padlim partizanom; na tem spomeniku so vklesana tudi imena petnajstih padlih borcev I. avstrijskega bataljona. Prav tako so bili položeni venci ob spomenik dveh padlih avstrijskih borcev v vasi Smuka. Obiska v teh krajih sta se med drugimi udeležila tudi avstrijski generalni konzul v Ljubljani Karl Newole in bivši namestnik štajerskega deželnega glavarja Fritz Matzner, ki sta prav tako z venci počastila avstrijske borce, kateri so padli v teh krajih.

Kakor je prišla tesna povezanost med slovenskimi in avstrijskimi tovariši do izraza v osebnih pogovorih in skupnem obujanju spominov, tako je bilo tudi v govorih posameznih predstavnikov poudarjeno, da je zavezništvo v borbi proti fašizmu skovalo trdno prijateljstvo med sosednima narodoma. To prijateljstvo je treba še naprej razvijati in utrjevati ter imajo borci proti fašizmu — kakor je naglasil predsednik Zveze združenih borcev NOV Slovenije Janko Rudolf — tudi danes za cilj vseh svojih prizadevanj: ohranitev miru v svetu in utrditev prijateljskega sožitja med narodi.

Ko so se avstrijski udeleženci proslave vračali domov, so vsi izrazili željo po zopetnem srečanju, pač pa so obljubili, da zdaj ne bodo več čakali dvajset let, kajni v treh dneh, ki so jih preživeli med slovenskimi tovariši, so znova spoznali, da prijateljstvo ni prazna beseda.

OBČNI ZBOR SLOVENSKE KMEČKE ZVEZE:

Tudi kmet mora hoditi z razvojem časa

Na občnem zboru Slovenske kmečke zveze, ki je zadnjo soboto zasedal v Celovcu, so obširno razpravljali o raznih aktualnih problemih, ki jih postavlja pred kmeta razvoj časa. Ugotovljeno je bilo, da bo v nadaljnjem razvoju industrializacije, avtomatizacije in integracije ali skupnega gospodarstva na velikem prostoru ostal kmet le še tisti, ki bo sposoben, da dojemata tok časa in bo tudi pripravljen slediti njegovim zahtevam.

Pri tem je prišel občni zbor do zaključka, da je Južna Koroška sicer še vedno zaostala in gospodarsko zapostavljena, kar tudi kmetijstvo ovira v njegovih prizadevanjih, da bi doseglo zaželjeni in potrebni napredek. Vendar se mora kmet kljub temu zavedati, da je rešitev edinole v povečani proizvodnji ter v izboljšanju in izenačenju kvalitete blaga, ki ga postavlja na trg; predvsem pa je potrebno sodelovanje, kajti le tako bo uspelo doseči znižanje proizvodnih stroškov in povečanje produktivnosti, ki je osnovni pogoj, da se bo kmet tudi v bodoče lahko obdržal na svoji zemlji.

Slovenska kmečka zveza je oblike in poti sodobnega kmetijstva v zadnjih mesecih proučevala tudi v Sloveniji in na Štajerskem, kjer je navezala stike s tamkajšnjimi kmetijskimi ustanovami. Njenega občnega zbora so se kot gostje udeležili tudi zastopniki Zveze kmetijskih inženirjev in tehnikov iz Ljubljane ter predstavnik kmetijske zbornice okraja Weiz na Štajerskem Hans Strommer, ki je ob tej priložnosti v obširnem referatu govoril o sodobni mehanizaciji kmetijstva. Inž. Nace Nachbar je pojasnil aktualna vprašanja pri kmetijskih gradnjah, pliberški podžupan Mirko Kumer je poročal o delu in nalogah kmečkega zastopnika v občini, medtem ko je tajnik SKZ Blaž Singer prikazal agrarnopolitični razvoj in obrazložil naloge Slovenske kmečke zveze v službi napredka in razvoja kmetijstva na Koroškem.

Nadaljnja razširitev

MALOOBMEJNEGA PROMETA MED AVSTRIJO IN JUGOSLAVIJO

Stalna mešana avstrijsko-jugoslovanska komisija za vprašanja maloobmejnega prometa med obema državama je na svojem zasedanju v Grazu sklenila dodatni sporazum, ki bo začel veljati s 1. januarjem 1965. Na podlagi tega sporazuma bodo v maloobmejnem prometu med Koroško in Štajersko ter Slovenijo uvedene razne olajšave odnosno razširitve:

● čas bivanja na obmejnem področju sosedne dežele bo podaljšan od dosedanjih 60 ur na 3 dni, pri čemer dan prekoračitve meje ni upoštevan;

● lastniki stalnih mejnih propustnic bodo za prekoračitev meje lahko uporabljali vse mejne prehode, medtem ko je bilo doslej število teh prehodov omejeno na tri ali štiri;

● v območje maloobmejnega prometa so bile na obeh straneh meje vključene nadaljnje občine, katerih prebivalci imajo pravico do izkaznic za maloobmejni promet; na Koroškem so to občine Vernberk, Čajna in Bistrica na Zili.

Poleg tega je komisija izdelala vrsto priporočil vladam obeh držav za nadaljnjo olajšavo in poživitev maloobmejnega prometa. V teh priporočilih se predlaga razširitev obmejnih področij, poenostavitve dokumentov za prehod meje ter povečanje števila dovoljenih mejnih prehodov od štiri na šest v mesecu. Medtem ko je bil sporazum o prvih zgoraj omenjenih olajšavah že podpisan in bo — kakor navedeno — začel veljati z novim letom, morata ostala priporočila komisije še odobriti vladi obeh držav.

SLOVENC V ITALIJI

predsedniku italijanske vlade

Slovenska kulturno-gospodarska zveza v Trstu je poslala predsedniku italijanske vlade pismo, v katerem ugotavlja stanje slovenske manjšine v Italiji ob desetletnici londonskega sporazuma.

Osrednja organizacija Slovencev v Italiji v svojem pismu z zadoščanjem priznava vse, kar je bilo v duhu dogovorov do zdaj uresničeno, hkrati pa izraža globoko prizadetost zaradi vseh še neizpoljenih določb posebnega statuta. Ob koncu se zavzema za pozitivno izvajanje vseh določil sporazuma, kakor tudi določil ustave in posebnega statuta dežele Furlanije-Juljske krajine, kar bo »zagotovilo pravice Slovencev v Italiji in okrepilo njihovo zaupanje v državo in njene organe«.

DIJAKI DRŽAVNE GIMNAZIJE ZA SLOVENCE V CELOVCU

uprizarijo na praznik 8. decembra in v nedeljo 13. decembra 1964 ob 14. uri v celovškem Mestnem gledališču opereto

»Miklavž prihaja«

Sodeluje orkester celovškega Mestnega gledališča
Vstopnice dobite v šolski pisarni

Z občnega zbora Slovenske kmečke zveze:

Gre za skupni jezik!

V naslednjem prinačamo bistvene izvirne iz referatov tajnika SKZ Blaža Singarja na njenem občnem zboru minulo soboto, ko je govoril o agrarnopolitičnem razvoju in o bodočih nalogah SKZ.

Industrija je organizirana in med seboj povezana ter ima trgovino za svojega najboljšega sopotnika, kmetijstvo pa je kot manjšina v družbi najslabše organizirano, ker ga lokalni predstojniki tako bremenijo, da se kmetije na vasi marsikje ne najdejo skupnega jezika. To je nedvomno največja šibkost kmetijstva v industrijski družbi. Ta šibkost je tem bolj usodna, ker je za trgovino v zadnjih letih tudi industrija spoznala, da se nikjer, tudi v najbolj industrializirani deželi ne more več razvijati le v mejah dežele, marveč mora stopiti na pot sodelovanja z industrijami drugih dežel, razvijati mora sodelovanje in gospodarstvo na večjem prostoru. Industrija je že našla skupni jezik, medtem ko ga kmetijstvo še ni našlo, ne pri nas in tudi ne v svetu.

Ko so po drugi svetovni vojni nastale svet obsegoče organizacije, v katerih naj bi narodni našli skupni jezik, so te organizacije začele tudi kmetijstvo in prehrano z namenom, da bi vzpodbujale proizvodnjo in odprave na svetu lakoto. To naloge so v svetovnem merilu prevzele Organizacija za prehrano in kmetijstvo Združenih narodov (FAO), Gospodarska komisija Združenih narodov za Evropo (ECE) ter Splošni sporazum o carinah in trgovini (GATT). Njihovo prizadevanje je svet obsegoče in usmerjaajoče in ga ni podcenjevati, zlasti ne prizadevanje GATT, ki se uspešno bori za odpravo carin in za liberalizacijo trgovine v svetu, tudi trgovine s kmetijskimi pridelki.

Drugače pa v svetu organizacija sodelovanja držav na agrarnem trgu doslej še nikjer ni uspela. Prizadevanja Organizacije za gospodarsko sodelovanje v Evropi (OEEC) in njene Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD), da bi spravili kmetijstvo v članjenih 18 evropskih dežel do skupnega jezika, še ni uspelo, čeprav ima slednja poseben ministerski odbor za kmetijstvo in čeprav se pri tem še opira na Zvezo evropskega kmetijstva (CEA) in na Mednarodno zvezo kmetijskih proizvajalcev (IFAP). Vse tri niso spravile organizacije evropskega kmetijstva do otipljivih rezultatov in so se morale več ali manj omejiti na proučevanje te problematike in na razna priporočila sekundarnega značaja.

Evropska gospodarska skupnost, ki je nastala leta 1957 in ki združuje šest visokoindustrializiranih držav, je v svoj integracijski načrt vzela tudi kmetijstvo in prehrano; hotela je ustvariti skupno agrarno politiko EGS. Po sedmih letih njenega obstoja pa prav zadnje čase vidimo, da je sicer EGS našla skupni jezik za deklaracijo o skupni agrarni politiki, da ga pa ne more najti za njeno prakso. Največji nasprotniki EGS so v tem primeru nemški in francoski kmetje, ki stojijo — kakor pravijo — »Gewebr bei Fuß« in čakajo, kdaj bo treba nastopiti proti odločitvam EGS. V takem razvoju je docela nerazumljivo, da voditelji »Bauernbunda« za avstrijsko kmetijstvo še vedno ne vidijo boljšega izhoda, kot pridružitve Avstrije k EGS, ki jo odklanjata celo avstrijska industrija in trgovina.

Toda to niti ni bistveno. Bistveni nauki, ki ga povzemamo iz razvoja evropske integracije ali kooperacije, je, da je iskanje skupnega jezika na področju kmetijstva in prehrane na vrhu državnih in meddržavnih organov zaman, dokler ta skupni jezik nista našli vas in občina, dokler kmetijska proizvodnja in uvoženje kmetijskih pridelkov nista bolj organizirana in dokler kvaliteta pridelkov ni boljša in enotnejša, kot je danes. Pot skupnega jezika v kmetijstvu in prehrani je pot od spodaj navzgor, je pot sodelovanja na vasi in v občini, ki jo mora spremljati stvarna koordinacija ponudbe in povpraševanja v državi in na meddržavni ravni.

To je danes bolj potrebno, kot je bilo včeraj. Zadnja leta namreč ne ugotavljamo le, da število prebivalstva v svetu narašča in da ga proizvodnja kmetijskih pridelkov v naraščanju čedalje manj dohaja, zadnji dve leti se kaže vedno očitno tudi resnica, da po industrijsko najbolj razvitih deželah, zlasti v Evropi, kjer potrošnja najdražjih živil — to je mesa, mleka in mlečnih izdelkov ter jajc in zelenjave — narašča, število goveje živine, zlasti krav pa vidno pada, da bo po malem pričelo primanjkovati mleka, krompirja in podobnih pridelkov, ki so na velikem, deloma ročnem delu in ker je zaradi tega njihova proizvodnja draga.

Vse to so posledice dalekosežnih preusmeritev v kmetijski proizvodnjo in med kmetičkim prebivalstvom, ki jih niso toliko sprožili zakoni in odredbe, kot pa nujnost, da si kmetički proizvajalec ob draginji kmetijskih strojev in gradenj ter ob nesorazmerni cen za kmetijske pridelke in cen za gospodarske in

Uspešno gospodarsko sodelovanje na jugoslovansko-italijanski meji

Gospodarsko sodelovanje vzdolž jugoslovansko-italijanske meje od tromeje na Peči do Kopra, kakor je zapopadeno v takoimenovanem tržaškem in goriškem sporazumu, se zlasti v blagovni menjavi iz leta v leto bolj razvija. Zanimanje za to menjavo na obeh straneh meje narašča.

V teku pogajanj za obnovo jugoslovansko-italijanske trgovinske pogodbe, ki so bila v aprilu v Beogradu, je bila sprožena tudi misel za razširitev obmejnega gospodarskega sodelovanja. V ta namen so se minuli teden sestale gospodarske zbornice iz Kopra, Trsta, Gorice in Vidma ter proučevale možnosti za razširitev tega sodelovanja.

Pri teh razgovorih je prišlo do več konkretnih predlogov. Ti predlogi gredo za tem, da bi se v okviru tržaškega in goriškega regionalnega sporazuma s ciljem industrijskega sodelovanja omogočil recipročen začasni uvoz in izvoz tehnične dokumentacije, surovin, polizdelkov in izdelkov. Pri poslovnih bankah v Italiji in Jugoslaviji, ki bodo obravnavale sodelovalne odnose, naj bi se zagotovil sistem financiranja, ki bo omogočil nemoteno proizvodnjo in izvoz proizvodov iz tega sodelovanja. Industrijsko sodelovanje bi bilo treba v začetku financirati iz deviznih sredstev ustvarjenega priliva blagovne izmenjave po regionalnih sporazumih, pozneje pa iz deviznega priliva sodelovalnih odnosov samih.

Za izvajanje industrijsko-tehničnega sodelovanja — je nadalje rečeno v teh predlogih — je nujno, da predvsem tehnični kadri spoznajo proizvodne procese, tehnične izdelke in samo proizvodnjo blaga, ki bi prišlo v poštev za proizvodnjo v tem sodelovanju. V začetni fazi sodelovanja je tudi potrebno posredovanje gospodarskih organov, ki bi pomagali zainteresiranim podjetjem pri razčiščevanju raznih problemov. V ta namen naj bi se pri gospodarskih zborni-

cah v Kopru, Trstu, Gorici in Vidmu ustanovile mešane italijansko-jugoslovanske komisije ali pa naj bi se ustanovila podkomisija pri italijansko-jugoslovanski zbornici, dokler ne bo prišlo do normalnega poteka sodelovanja.

Prvi električni vlak na progi Jesenice—Ljubljana

V nedeljo, na Dan republike, je stekel prvi vlak na električni pogon na progi Jesenice—Ljubljana, ki je bila v ta namen na več mestih novo speljana. Nova elektrificirana proga omogoča vlakom tudi brzino do 110 km in bo zaradi tega vožnja na tej progi trajala le še 55 minut, medtem ko je doslej z osebnimi vlaki trajala tudi več kot 2 uri. Za lokalni osebni promet na tej progi so Jugoslovanske železnice nabavile na Poljskem moderne trdelne električne vlake, v katerih ima prostora do 500 oseb.

Z elektrifikacijo te proge je sedaj mednarodna proga do Rijeke docela elektrificirana. Tudi proga med Rijeko in Karlovcem je že elektrificirana, medtem ko je elektrifikacija proge med Ljubljano in Zagrebom v delu.

Nakupovalci kmetijskih pridelkov in živil se združujejo

Začetkom novembra so pooblaščenici 14 central nabavnih zadrug trgovine z živil iz 10 držav ustanovili skupno uvozno organizacijo in ji dali ime „INTER-NAKUP“. Organizacija, kateri se je pridružila tudi nabavna centrala avstrijskih velenabavnih zadrug za trgovce ADEG, ima svoj sedež v Hamburgu.

Ustanovitelji te mednarodne nabavne centrale kmetijskih pridelkov in živil združujejo nad 100.000 trgovcev z živil v Belgiji, na Danskem, v Nemčiji, na Finskem, v Franciji, na Nizozemskem in Norveškem, v Avstriji, na Švedskem in v Švici, katerih skupni promet znaša letno okoli 130 milijard šilingov. Medtem so tudi že podobne nabavne organizacije v Veliki Britaniji, na Irskem, v Islandiji in v Italiji sklenile, da bodo vstopile v „INTER-NAKUP“.

Vse te organizacije vidijo v tej združitvi možnost, da bodo svoje usluge za včlanjene trgovce z živil še izboljšale in da bodo promet še povečale. Tako je n. pr. ADEG letos koncem septembra svoj promet povečala za dobrih 12 %, medtem ko se je blagovni promet v Avstriji na splošno povečal le za 7 %. Ta mednarodna organizacija trgovine z živil bo nastopala na svetovnem trgu verjetno kot največji kupec. Da bo pri tem pri svojih partnerjih uživala posebne ugodnosti in da bo v stanju dobavljati blago včlanjenim organizacijam in zadrugam cenejšim potom, kot so ga nabavljale same, je dokaj jasno.

Preostane le še vprašanje, če bo cenejšo nabavo na mednarodnem trgu občutil tudi konzument. Vsekakor pa je ta primer lahko zgleden predvsem za kmetijske proizvajalce, ki za podoben nastop, vsaj v malem, še vedno ne najdejo skupnega jezika.

Avstrijske dravske elektrarne pospešujejo tudi razvoj turizma

Avstrijske dravske elektrarne ne oskrbujejo le gospodarstvo in prebivalstvo z električno energijo, marveč vključujejo svoje objekte tudi v službo pospeševanja turizma. V območju Reifbeck-Kreuzeck v Visokih Turah, kjer so zgradile v višini nad 2000 m obsežen sistem jezov za elektrarno z istim imenom, so v zadnjih letih zgradile tudi 3600 m dolgo poševno vzpenjačo, ki premosti višinsko razliko 1550 m, od njene gorske postaje naprej pa atraktivno gorsko železnico do jezov, ki je 2500 m dolga in ki nudi čudovite razglede na svet Visokih Tur in njihovo okolico. V območju jezov na Schoberbodnu so za zimске turiste in smučarje na razpolago 3 lifti s skupno dolžino 1720 m ter gostišča s 100 posteljami.

Turisti — kot zimski tako tudi poletni — so naglo odkrili čudoviti svet v območju Reifbeck-Kreuzeck, ki ga je odprla sodobna tehnika. Vzpenjača, železnica in lifti so leta 1961

prepeljali 34.460 gostov, lani pa že 43.536. V gostiščih je 1962 prenočevalo 6000 oseb, letos do konca avgusta pa že nad 9000.

Poleg tega so Avstrijske dravske elektrarne lani uvedle ladijske izlete po 22 km dolgem in do 1200 m širokem jezeru pred elektrarno na Dravi v Kazazah. Izletniška ladja »Klopinj« ima prostora za 200 gostov.

Blagovna menjava z Bolgarijo

Gospodarsko sodelovanje med Avstrijo in Bolgarijo se letos lepo razvija. V prvih 9 mesecih je Avstrija izvozila v Bolgarijo blaga v vrednosti 356,5 milijona šilingov, medtem ko ga je v istem času minulega leta izvozila le v vrednosti 289 milijonov šilingov. V prvih devetih mesecih je bila med Avstrijo in Bolgarijo sklenjena vrsta novih trgovskih poslov.

in zadovoljivega zaslužka za svoje delo, družba pa bo oteta nevarnosti, ki preti, da bomo po gospodarsko razviti Evropi zaman iskali viškov mesa, mleka in krompirja, če jih bo v tej ali drugi državi pričelo primanjkovati.

Tu je treba najti skupni jezik, in sicer tako kmetje, kot tudi kmetijstvo in drugi družbeni činitelji. Osnova za ta jezik pa je specializacija v kmetijski proizvodnji, sodelovanje na področju delitve dela in izenačevanja kvalitete kmetijskih pridelkov ter skupni nastop proizvodnih skupnosti ali krožkov pri prodaji takih pridelkov.

POŠIROKEM SVETU

NEW YORK. — Odbor OZN za proučevanje atomskega sevanja je ugotovil, da je radioaktivnost v atmosferi, ki je leta 1963 dosegla absolutni višek, zdaj močno nazadovala. Po opustitvi jedrskih poskusov — na podlagi tozadavnega moskovskega sporazuma — se je radioaktivnost v atmosferi v primerjavi z letom 1963 znižala na dve tretjini. Pri sestavljanju tega poročila je sodelovalo 77 znanstvenikov iz 15 držav.

RIM. — Italijanski zunanji minister Saragat je izročil predstavnikom ostalih držav EGS in Velike Britanije načrt, ki ga je italijanska vlada izdelala za združenje Evrope. Italijanski načrt predvideva »Evropo na preizkušnjo«, in sicer za določitev let. 5 tem je Italija poleg Belgije in Zahodne Nemčije že tretja država, ki je izdelala lasten načrt za združenje Evrope.

WASHINGTON. — Ameriški znanstveniki so izstrelili v vesolje novo vesoljsko sando »Mariner IV«, ki naj bo po sedem in pol mesecih letela mimo Marsa in posnela vrsto slik tega planeta. Podobnih poskusov so Američani izvedli že več, vendar so se doslej vsi izjalovili. Sedanji poskus spada v okvir priprav za izvedbo velikega načrta, po katerem namerava Amerika leta 1969 poslati na Mars poseben umetni satelit z raznimi instrumenti.

LONDON. — Bivši predsednik britanske vlade Winston Churchill je v ponedeljek slavil svoj 90-letni življenjski jubilej. Ob tej priložnosti je bil deležen čestitk iz vseh delov sveta. Med drugimi mu je čestitke poslal tudi zvezni prezident dr. Schärff.

BOMBAY. — V indijskem mestu Bombay se je zadnjo soboto začel 38. evharistični kongres, na katerem se je zbralo okoli 100.000 domačinov in 30.000 tujih gostov. Posebno obleto je kongresu dala navzočnost papeža Pavla VI., ki od 2. do 5. decembra biva v Indiji.

MOSKVA. — Vodilni sovjetski list »Izvestije« je v nekem članku ugotovil, da po drugi svetovni vojni še nikdar ni bila tako ugodna priložnost kot zdaj za rešitev nemškega vprašanja in drugih evropskih problemov. Po mnenju lista ni nobenega dvoma, da je resnično varnost v svetu mogoče doseči le ob upoštevanju zgodovinskih sprememb, ki so privedle do današnje Evrope. Če je Zahod pripravljen pogledati dejstvo v obraz in če hočejo zahodni politiki izpolniti svoje volilne obljube, potem je prišel čas za reševanje teh problemov; Sovjetska zveza je vsak čas pripravljena na razgovore o usodi Evrope in ostalega sveta. Na Zahodu menijo, da je bila s tem prvič po spremembah v sovjetskem vodstvu odločno postavljena zahteva po pogajanjih med Vzhodom in Zahodom.

BEograd. — Jugoslovanska vlada je sprejela načrt, po katerem naj bi se socialni produkt v letu 1965 povečal za 9 do 9,5 % v primerjavi z letošnjim letom. Kot glavne naloge predvideva načrt nadaljnjo stabilizacijo gospodarske dinamike, sprostitve večjih sredstev za gospodarske organizacije in povijanje izvoza.

BRUSEL. — Belgijski zunanji minister Spaak je izjavil novinarjem, da je belgijska vlada spremenila svoj prvotni namen ter je sklenila, da ne bo pristopila multilateralnim jedrskim silam NATO. S tem se je želelo državi, ki nasprotuje tozadavnemu ameriškomu načrtu, spet povečalo in izgleda, da ni več daleč dan, ko bosta ustanovitev skupne atomske sile zagovarjali le še Amerika in Zahodna Nemčija.

ZENEVA. — Na sedežu GATT (mednarodna organizacija za trgovino in carine — op. ured) v Ženevi so dosegli soglasje glede tega, da bi v splošni sporazum o carinah in trgovini vnesli novo poglavje, s katerim bo izboljšal položaj držav v razvoju glede mednarodne trgovine in v odnosu do razvitih držav.

KOPER. — V okviru posebne slavnosti je podpredsednik izvršnega sveta Slovenije Beno Zupančič izročil direktorju radia Koper Mariu Abramcu visoko odlikovanje — Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem — s katerim je predsednik SFR Jugoslavije Tito odlikoval kolektiv koprškega radia ob letošnji 15-letnici delovanja in obstoja te ustanove. Radio Koper ima velike zasluge pri utrjevanju bratstva med slovenskim in italijanskim prebivalstvom koprškega okraja in s tem pri razvijanju prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo.

PEKING. — Kitajska je zavrnila predlog generalnega sekretarja OZN U Tanta, po katerem bi deželam, ki trenutno nimajo svojih predstavnikov v OZN, omogočili slike s svetovno organizacijo in jim dovolili pristop k diskusijam v OZN. Kitajski list »Zen Min Zi Bao« v tej zvezi piše, da Kitajska noče navezati slikov v OZN, dokler bodo tam Cangkajski predstavniki in dokler LR Kitajski ne vrnejo vseh pravic v OZN.

LIUBLJANA. — V republični skupščini Slovenije so razpravljali o spremembi davčne politike in med drugim sprejeli sklep, ki prinaša za mnoge zasebne kmete ugodne novosti. Od 1. januarja prihodnjega leta naj bi bila plačevanja davkov oproščena vsa lista kmečka gospodarstva, ki se nahajajo v četrtem proizvodnem okolju, to je v hribovitih predelih ali kjer so proizvodni pogoji in delo izredno slabi. Razen teh pa bodo plačevanja davkov oproščeni tudi vsi mali kmetje, ki imajo do 50.000 katastrskega dohodka; takih je v Sloveniji okrog 107.000 ali 43 odstotkov vseh kmetov.

NEW YORK. — Českoslovaška delegacija v OZN je sporočila generalnemu sekretarju U Tantu, da je Českoslovaška pripravljena dati na razpolago Varnostnemu svetu kontingent oboroženih sil za operacije miru, za katere bi se odločili s privolitvijo Varnostnega sveta. V omenjenih pogojih bi bila Českoslovaška po potrebi pripravljena sodelovati tudi pri financiranju vojaških operacij, ki bi jih vodil Varnostni svet.

PARIZ. — Državni tajnik za zunanje zadeve SFR Jugoslavije Koča Popović je bil na večdnevem obisku v Franciji, kjer je s francoskim zunanjim ministrom Couve de Murvillom in drugimi francoskimi politiki razgovarjal o raznih vprašanjih, ki se nanašajo na francosko-jugoslovanske odnose in na aktualne mednarodne probleme. Tako v Parizu kot v Beogradu so poudarili, da je obisk prispeval k nadaljnjemu izboljšanju odnosov med obema državama.

Le skupna vzgoja otrok v obeh deželnih jezikih zagotavlja obstoj manjšine

Generalni sekretar „Avstrijske lige za človekove pravice“ dr. Erich Körner, ki se je v zadnjih letih v raznih publikacijah že večkrat odločno zavzel za pravično in širokogrudno rešitev manjšinskega vprašanja, je v izjavi za gradiščanski mesečnik „Burgenländisches Leben“ omenil tudi odnos imenovane organizacije do manjšinskih problemov in med drugim ugotovil:

Razumljivo je avstrijska liga za človekove pravice zavzela in zavzema stališče tudi do manjšinskih vprašanj, saj vendar predstavlja jo važno področje človekovih pravic. Kot zelo važno je smatrala vprašanje avstrijske manjšine v Italiji in Madžarski. Ker pa bi vsako prizadevanje za južne Tirolce in vzhodne Gradiščance izpadlo v oči svetovne javnosti kot nepošteno in bi ligo oropalo slehernega moralnega kredita, če se ne bi z isto odločnostjo zavzela tudi za etnične manjšine v lastni domovini, se je liga intenzivno bavila tudi s skrbmi koroških Slovencev ter gradiščanskih Hrvatov in Madžarov. Danes, ko avstrijskih meja nihče več ne osporava, Avstrijci ne bi morali nasproti drugojezičnim državljanom izpolniti le obveznosti iz državne pogodbe, marveč bi morali po preizkušenem švicarskem in skandinavskem vzoru napraviti vse, da bi ohranili življenjsko sposobnost teh dragocenih obogatitev skupne avstrijske narodne kulture.

Formalna enakopravnost pripadnikov manjšine (kot je v Avstriji že od nekdaj zagotovljena) danes nikakor več ne zadostuje, da bi zavarovala obstoj majhne narodne skupine. Kakor je lastna regionalna avtonomija za južne Tirolce edino sredstvo, zaščititi jih pred postopnim tujerodnim naseljevanjem in asimilacijo, tako je v jezikovno mešanih občinah Južne Koroške in Gradiščanske, v katerih zaradi relativno majhnega števila posebna avtonomija ni izvedljiva, mogoče zaščititi manjšinsko narodno skupino le tako, da se po preizkušenih inozemskih vzorih vsi otroci poučujejo v obeh deželnih jezikih. S tem se vrednost jezika manjšine poveča, skrb pred diskriminacijami odpade in odrasli občani v priznavanju k podedovani materinski splošni bodo več videli „problema“. Prepustiti odločitev o učenju jeziku posameznim staršem sicer na prvi pogled izgleda kot prava demokratska rešitev, je pa ob sedanjih političnih razmerah v Avstriji ravno nasprotje temu. Praktično ne odločajo po vaseh pogosto neodločni starši, marveč politična večina v občinskem odboru, le-ta pa spet največkrat po lokalni politični smotnosti, ne da bi se ozirala na mnogokratno vsedržavno korist, ki bi jo lahko imeli od napredne manjšinske politike.

KULTURNE DROBTINE

● Kulturno prosvetna skupnost na Reki in njena podružnica v Opatiji bosta prihodnje leto organizirali v Opatiji mednarodno tekmovanje slikarjev. K sodelovanju bodo povabili poleg domačinov tudi umetnike iz Avstrije, Italije, Češke, Slovaške, Bolgarije, Poljske, Sovjetske zveze, Romunije, Grčije in Madžarske.

● V poštastev Dneva republike je bila v ljubljanski Moderni galeriji odprta razstava del Društva likovnih umetnikov Slovenije. Na razstavi sodeluje 125 slovenskih umetnikov s skupno okoli 300 deli. Društvo likovnih umetnikov Slovenije ima v načrtu, da bo tako razstavo priredilo vsako leto ob Dnevu republike.

● Fordov sklad je dal črnskim univerzam v Ameriki na razpolago 340 milijonov šilingov za pospeševanje njihovega šolskega in izobraževalnega programa. Ustanove, katerim so namenjena ta sredstva, so v južnih predelih Amerike, kjer se beli rasisti najbolj srdito bojujejo proti enakopravnosti črncev.

● Madžarska Državna opera je pred nedavnim obhajala svoj 80-letni jubilej in bo tekom „jubilejne“ sezone pripravila 580 opernih predstav.

● Prvič v zgodovini ameriških opernih gledališč je bila na newyorški Metropolitanski operi sklenjena petletna pogodba z umetniškim osebjem. Najnižje plače solistov ostanejo nespremenjene (namreč okoli 5000 šilingov na teden), plače ostalih umetnikov pa so bile zvišane od 3600 na 4500 šilingov.

Dr. Janko Pleterski:

Progresivne težnje med Slovenci na Koroškem

Šele v začetku 20. stoletja je začelo koroško industrijsko prebivalstvo po več desetletjih spet naraščati tako po številu (kot v razmerju s prebivalstvom v drugih gospodarskih panogah). Leta 1910 je bilo na Koroškem 44.759 delavcev v industriji, obrti, trgovini in prometu, od tega 12.406 volilnih upravičencev (pri državnih volitvah 1907). Socialdemokratska stranka je leta 1907 dobila na Koroškem 14.119 glasov in dva državno-zborska mandata, leta 1911 pa 15 tisoč 719 glasov in en mandat. Delavska stranka je torej dobila obkroženo celo več glasov kot pa je bilo vseh volilnih upravičencev-delavcev v industriji, obrti, trgovini in prometu. Če pomislimo, da niti niso vsi delavci prišli na volišče (leta 1907 jih je ostalo doma 2262), je gotovo, da so socialdemokratski kandidati dobili veliko glasov (leta 1907 vsaj 3975) tudi od volivcev iz drugih gospodarskih in socialnih skupin. V prvi vrsti pač od kmečkih delavcev, a tudi od slovenskih volivcev, ki so tako glasovali iz nacionalnih razlogov.⁵

Po uradnem štetju leta 1910 je bilo na Koroškem 82.212 Slovencev

ali dobrih 21 % vsega prebivalstva (v resnici znatno več, ker je zaradi načina štetja in nemškega pritiska del Slovencev bil prištej k Nemcem). Med delavci v industriji, obrti, trgovini in prometu pa uradna statistika tedaj izkazuje le 5851 Slovencev ali komaj 14 %. Z drugimi besedami, med slovenskim prebivalstvom bi po teh podatkih moral biti razmeroma manjši delež delavcev (kot pa med nemškim. Glede na to, da slovenski del dežele v splošnem ni imel manj industrije (kot nemški del, bi to pomenilo, da bi približno ena tretjina delavcev (blizu 3500) v slovenskem delu dežele morala biti nemška. Podrobna analiza štetja pa pokaže, da gre pri tej tretjini v glavnem za delavce, ki so poleg svojega slovenskega govorili več ali manj tudi nemški jezik. Število čisto nemškega delavstva ni bilo veliko, šlo je predvsem za bolj kvalificirane.

Posebnost koroškega položaja je v tem, da kljub opisani narodni sestavi dežele in njenega delavstva tukaj ni bilo slovenskih socialdemokratskih organizacij, da je cela dežela bila v območju nemške socialne demokratične stranke in to tudi po letu 1897, ko se je prej enotna avstrijska socialno demokratična stranka razdelila po

narodnostih. Jugoslovanska socialna demokratična stranka organizacijsko nikoli ni posegla na Koroško. Deloma je to storila samo slovenska rudarska strokovna organizacija in sicer pri rudarjih v Mežiški dolini.⁶ Leta 1907 je bil sicer manjši del slovenske Koroške in sicer sodni okraj Borovlje, Dobrla vas, Železna Kapla in Pliberk izločen za državnozborske volitve v poseben slovenski volilni okraj (večji del slovenskega področja je bil razkasan in priključen nemškemu volilnim okrajem), a to za organizacijsko ureditev socialne demokracije na Koroškem ni imelo posledic. Jugoslovanska socialna demokratična stranka je leta 1907 in 1911 postavljala tukaj svoje slovenske kandidate, zanje tudi agitirala, a organizacijsko je celo koroško področje slej ko prej bilo v okviru nemške socialno demokratične stranke. Slovenski volilni okraj na Koroškem je bil za JSDS posebno zanimiv, ker je tam imela še največ upanja, da bi njen kandidat lahko zmagal. Leta 1907 je tu kandidiral Etbin Kristan in dobil 1436 glasov (17,5 %), leta

6) „Naprej“, II., 12. september 1918, št. 208, panatiz v Zgodovinskem arhivu KPJ, knjiga V, str. 361.

1911 pa Ignac Sitter iz Trbovelj, ki je dobil 1546 glasov (19,1 %).⁷

Dejstvo, da je vse slovensko delavstvo na Koroškem bilo organizirano s strani nemške socialne demokracije, je imelo odločilen pomen za oblikovanje njegove narodne zavesti in sploh za usodo Slovencev na Koroškem.

Koroška nemška socialdemokratska stranka se ni trudila, da bi uresničila revolucionarno enotnost nemškega in slovenskega proletariata, v besedah je bila internacionalna, dejansko pa je pri slovenskem delavstvu pospeševala asimilacijsko, nemškotarsko miselnost. To je bil poseben izraz reformističnega značaja te stranke, ki v tem času ni resno gojila revolucionarnih političnih namenov.

Edina slovenska stranka na Koroškem je bila klerikalnega značaja. Bila je iscer del Vseslovenske ljudske stranke, a se je od klerikalne stranke na Kranjskem do neke mere razlikovala po tem, da ni docela odbijala od sebe liberalnejše usmerjenih Slovencev, seveda, če so se odrekli uveljavljanju svojih idejnih pogledov. Medtem ko je na Kranjskem divjal besedni boj med klerikalci in liberalci, so Korošci v svojem listu »Mir«

prenehali že leta 1892. Koroška slovenska stranka je bila od leta 1906 naprej ves čas v tihi opoziciji proti staremu vodji VSL dr. Šusteršiču, kateremu ni mogla pozabiti, kako je pri volilni reformi barantal z volilnimi okraji na škodo koroških Slovencev. V koroški slovenski stranki je bila precej vplivna Krekova struja. Krščansko socialno združeno, prosvetno in delavsko gibanje je stranki precej razširilo njeno demokratično podlago. V bistvu pa je to ostala stranka malih in srednjih slovenskih kmečkih posestnikov, njen glavni organizator je bila slovenska nižja duhovščina. Prizadevanja nekaterih slovenskih duhovnikov iz nemške krščanske socialne šole (Valentin Podgorc), da bi koroške Slovence politično navezali na nemške krščanske socialce, po letu 1907 niso bila več uspešna in koroška slovenska stranka je v celoti sprejela trialistični program zedinjenja Slovencev in Hrvatov.⁸

Dejstvo, da je na Koroškem edina zahtevala narodno enakopravnost Slovencev, je stranki kljub njeni konservativni idejni usmerjenosti in kljub ozkosti njene družbene osnove dajalo poseben demokratični pomen in tudi širši politični vpliv.

(Se nadaljuje)

8) Janko Pleterski, Politični profil koroškega časopisa »Mir« (1882–1920), Zgodovinski časopis, X—XI, 1956–57, str. 183 in dalje.

„Lira“ iz Kamnika v Celovec

Na povabilo Slovenske prosvetne zveze je 35-članski moški zbor Prvega slovenskega pevskega društva „Lira“ iz Kamnika pod vodstvom predsednika občinskega sveta Svobod prof. Zvoneta Verstovška gostoval v Celovcu in zadnjo nedeljo popoldne priredil koncert v Domu glasbe. Bil je to pravzaprav jubilejni koncert, posvečen sedemdesetletnici prvega obiska tega zbora v Celovcu, na katerega spominja tudi lepi srebrni pokal, ki so ga imeli Kamničani seboj in ki nosi napis: Koroški Slovenci „Lira“ v spomin na Celovec dne 24. okt. 1894.

Čeprav po udeležbi (izredno slabo vreme je marsikoga zadržalo) tokratna prireditev ni dosegla one pred sedemdesetimi leti, pa je bila prav tako prisrčna manifestacija kulturne povezanosti med Kamnikom in Koroško, bila je demonstracija visoke pevske kulture, bila pa je tudi dokaz velike ljubezni koroških Slovencev do slovenske pesmi in besede.

Pevski zbor iz Kamnika, katerega zavidljive kvalitete smo v zadnjih letih že večkrat občudovali tudi na Koroškem, je tokrat prišel v Celovec z bogatim mednarodnim sporedom: v prvem delu z umetno in v drugem delu z narodno pesmijo. Prvi komad, s ka-

lada“ na besedilo velikega umetnika slovenske besede Otona Župančiča, h kateri je Josip Pavčič prispeval enakovredno glasbeno umetnino, ki doseže višek v zaključni žalni koračnici; nato vesela pesem o ljubici Emila Adamiča (na besedilo Frana Levstika) in za konec Minattijsva pesnitev o parizanskem kurirku, ki jo je Blaž Arnič uglasbil kot mogočno vokalno kantato z zaključno izpovedjo: Iz naših src seme svobode klije!

V drugem delu sporeda je zbor podaril pisan šopek narodnih pesmi. Črnski „Deep River“ (Globoka reka) v priredbi Sama Vremšaka sta sledili ruska „Kak pojdu ja na bistruju rječku“ (Aleksander Svešnjikov) in makedonska „Momčeto bez gunčeto (Ja-

kov Gotovac), nato pa so se zvrstile slovenske narodne v priredbah Danila Svare, Cirila Vremšaka, Franceta Marolta in Matije Tomca — pesmi, ki jih že poznamo, a jih vedno spet radi slišimo, zlasti v izvedbi zbora, kakršen je kamniški. Njegova interpretacija je brezhibna, razpolaga pa tudi s prvovrstnimi solisti (da omenimo le nekatere: Janez Triller, Janez Majcenovič in dolgoletni član Slovenskega okteta Tone Petrovič), katerih glasovi pričajo o dobri šoli. Sploh ima dirigent prof. Samo Vremšak svoj ansambel tako izvežban, da se kot amaterski pevski zbor lahko uspešno postavi v najhujši konkurenci.

Za poslušalce je bil koncert res lepo doživljaj, zato so v prekipeljavem navdušenju „izsilili“ ponovitev več pesmi in nekaj dodatnih komadov. Predsednik Slovenske prosvetne zveze dr. Franci Zwitter pa je upravičeno govoril v imenu vseh navzočih, ko se je gostom iz Kamnika iskreno zahvalil za bogato darilo in naglasil: Čeprav dvorana vsled slabega vremena ni bila povsem napolnjena, eno lahko ponesete seboj — spoznanje, da naše ljudstvo na Koroškem ljubi slovensko pesem in je z vami povezano s tem, kar je dala slovenska mati vam in nam, to je slovenska beseda!

Ivan Trinko in beneški Slovenci

Ob 100-letnici rojstva in 10-letnici smrti pesnika in buditelja beneških Slovencev Ivana Trinka je Založništvo tržaškega tiska pod pokroviteljstvom Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu izdalo zbornik Trinkovih pesnitev, črtic in spisov. Knjigo z naslovom »Ivan Trinko — Spisi« je uredil Andrej Budal, znani tržaški kulturni delavec in pisatelj, ki je o Ivanu Trinku napisal tudi uvodno besedo, kjer opisuje razmere, v katerih je živel in delal, ter podaja zaključeno sliko tega velikega narodnega buditelja, učitelja in umetnika zamejskih Slovencev na skrajnem severozahodu slovenske zemlje — v Beneški Sloveniji.

Ivan Trinko je začel pesnikovati že v dijaških letih, ko se mu je »po hudi borbi za prisvojitve književne slovenske bogate notranje življenje začelo izlivati v ritme in rime«. Pozneje je raznovrstno slovstvo in znanstveno delo pehalo poezijo v ozadje in Trinko je dolgo vrsto let objavljale članke in razprave o Beneški Sloveniji, njenih krajih in prebivalcih, njenih kulturnih in drugih vprašanjih; zaslovel je kot strokovnjak, na katerega so se radi obračali slovenski in tuji raziskovalci na tem področju. Veliko se je Trinko trudil tudi za boljše medsebojno poznavanje med sosednima narodoma in državama: napisal je mnogo stvari tudi za Italijane ter v italijanščino prevajal iz slovenskega in drugih slovenskih jezikov. Predvsem pa je posvetil svoje življenje delu za svoje slovensko ljudstvo v Beneški Sloveniji — »v Trinkovi besedi, v njegovi pesmi in črtici, v njegovih sestavih in razpravah poje in hrumi borba za resnico in pravico«.

V knjigi so najprej objavljene »Poezije«, ki

so izšle leta 1897 v Gorici, nato sledi nekaj Trinkovih pesmi iz njegove zapuščine. »Naši paglavci« je ponatis istoimenske zbirke črtic in slik iz beneško-slovenskega pogorja, katero je leta 1929 izdala Mohorjeva družba v Gorici. Krajšim narodopisnim stvarim sledi potopisni spis »Beneška Slovenija« (objavljen leta 1898 v reviji Dom in svet), v katerem je Trinko opisal svojo ožjo domovino in njene prebivalce; prav tako potopisnega značaja je spis »Hajdimo v Režijo!«, medtem ko je ob koncu ponatisnjen zgodovinski oris Beneške Slovenije, objavljen leta 1923 v Jadranskem almanahu.

Poleg tega je v 318 strani obsegajoči knjigi še 14 slikovnih prilog, ki kažejo Ivana Trinka, njegovo rojstno hišo in nagrobni spomenik v Trčmuni, naslovno stran njegovih »Poezij«, nekaj njegovih rokopisov ter pisem, med katerimi je tudi pismo, ki mu ga je leta 1899 pisal celovski profesor Anton Janežič; zadnja slika pa kaže Trinkovo oporo, kjer uvodoma pravi: »Ljudstvo moje drago! Tebi sem živel. Tebe so spremljale moje skrbi in za Te je tuklo moje srce. S Teboj sem delil lepe in bridke dneve in Tvoja usoda je bila moja usoda...«

Temu velikemu narodnemu delavcu in buditelju beneških Slovencev je ob stoletnici rojstva in desetletnici smrti v knjigi postavljen časten spomenik. Knjiga pa je še več: živa podoba dežele in ljudstva, ki se junako bori za svoj obstanek, slika Trinkove domovine, v kateri si ne država ne cerkev ne štejeta v dolžnost, da bi v šoli in cerkvi spoštovali jezik ljudstva. Zato — kakor pravi Andrej Budal — »Trinkova borba za resnico in pravico v Beneški Sloveniji še ni dobojevana.«

7) Glej opombo 4 in 5.

Ana Gabriel — Radarca

Pred 14 dnevi se je v št. Janžu v Rožu in okolici razširila žalostna vest, da je v celovški bolnišnici v 59. letu starosti umrla Ana Gabriel pd. Radarca v št. Janžu. V nedeljo navrh so jo domačini spremljali na njeni zadnji poti na pokopališče in se v globoki žalosti poslovili od žene in matere, ki je od rane mladosti vse v povojna leta požrtvovalno doprinesla svoj delež za kulturno in prosvetno rast domačega prebivalstva.

Več kot 40 let je od tega, ko je rajna Radarca stopila na oder domačega prosvetnega društva in kot njegova pevka. Od tedaj se šentjanžani ne spominjajo igre, kjer ne bi igrala eno glavnih vlog in s katero ne bi priklenila nase pozornosti hvaležne publike. V

no naši zemlji

»Miklovi Zali« je bila vedno spet Almira, kakor jo je pisec igre zahteval.

Minevala so leta in ko je priborjena svoboda leta 1945 omogočila, da so znova zaživela naša društva, je Radarca stopila spet na plan in pričela doraščajoči mladini, med njo tudi svojima otrokoma, vlivati ono ljubezen do slovenske besede in do društvenega odra, kot je njo navdajala vsa predvojna leta. V težavnih pogojih je pomagala v št. Janžu obnoviti prosvetno življenje in zgledno je bodila k vajam, kjer je režirala igro za igro. Ob njeni požrtvovalnosti je v št. Janžu zaživela spet kulturnoprosvetna tradicija predvojnih let in današnji šentjanški mladi rod naj ne pozabi, da bi bilo v št. Janžu le še malo prosvetnega življenja, če se ga vsa leta ne bi Radarca in njeni sovrstniki oklepali s tako ljubeznijo.

TUDI V NOvem ŠOLSKEM LETU:

Kršitev določil koroškega manjšinskega šolskega zakona

Zagovorniki koroškega manjšinskega šolskega zakona iz leta 1959 vedno spet zatrjujejo, da je z njim pouk slovenščine otrok, ki so bili po ljudskih in glavnih šolah prijavljeni k dvojezičnemu pouku, vzorno rešen. Kadar pride pogovor na pouk slovenščine po teh šolah, se takoj oglašijo z zagotovitvijo, da je po šolah celo otroku po edincu, ki je bil prijavljen k dvojezičnemu pouku, zagotovljen pouk slovenščine. Tako vzorne rešitve manjšinskega šolstva drugače nikjer ni, še s ponosom podkrepijo širokogrudnost zakona.

Praksa je vendar drugačna. Če bi bila takšna, kakor to z političnih in uradnih ust vedno spet slišimo,

• bi se starši ne pritoževali nad pomanjkljivim poukom slovenščine otrok, ki so prijavljeni k dvojezičnemu pouku,

Tudi letos jih ne manjka. Tako so n. pr. v Dobri vasi v prvem razredu že trikrat menjali učno moč, ki je poučevala slovenščino, naposled pa so »rešili« stvar tako, da so enostavno otroke prvega razreda pri pouku slovenščine pridružili drugemu razredu, ker učna moč v prvem razredu ne zna slovensko. Tega pa zakon ne predvideva, niti ne dovoljuje. Otroci, ki so bili prijavljeni k dvojezičnemu pouku, imajo po zakonu pravico, da jih v istem razredu, kjer so, poučujejo tudi slovenščino in da jih ne mešajo z otroci višjih ali nižjih razredov.

• bi ne prišlo vedno spet do primerov, ko se iz bojazni starši ne upajo prijaviti otrok k dvojezičnemu pouku,

• ne bi bila praksa tega zakona vedno spet predmet intervencij osrednjih slovenskih organizacij na Koroškem pri šolskih oblasteh.

Praksa izvajanja koroškega manjšinskega šolskega zakona doslej ne kaže le skrajno pomanjkljivo organizacijo dvojezičnega pouka, marveč se je vedno spet kazala tudi v tem, da je takorekoč vsaka šola in vsak učitelj lahko poučeval slovenščino, kakor mu je najbolj kazalo. Primerov, ki kažejo, da so otroci občutili pouk slovenščine kot breme, ne pa kot korist, doslej še v nobenem šolskem letu ni manjkalo.

KOROŠKA SINDIKALNA MLADINA:

Proti nacionalizmu, ekstremizmu in militarizmu

Po 14 dneh trajanja so bili v nedeljo zaključeni letošnji kulturni dnevi koroške sindikalne mladine. »Mladinski forum 64«, kakor te prireditve tudi imenujejo, je bil letos zelo uspešen. Prireditve se je udeležilo 12.000 ljudi.

Za letošnji »Mladinski forum« je koroška sindikalna mladina razposlala svojim članom brošuro z naslovom »25 let po izbruhu Hitlerjeve vojne«, v kateri prikazuje Hitlerja in nacizem kot povzročitelja druge svetovne vojne in kjer biča politični ekstremizem, militarizem in poveljevanje vojne. V brošuri je objavljena tudi resolucija izvršnega odbora koroške sindikalne mladine naslednje vsebine:

Pred 50 leti je izbruhnila prva svetovna vojna in pred 25 leti druga, ki jo je razmetila zločinska klika nacionalsocialistov. Pri pogledu na razvaline in na grobove so po zadnji vojni vse sile, ki so se zavedale odgovornosti, prisegle, da nikoli več ne bo človek prijel za orožje proti svojemu bratu.

Veliko jih je v silosti države blagostanja ali v zaslepljenosti od ozkosrčne ideologije ali od razizma zopet pozabilo na to prisego. Danes, niti 20 let po končani vojni, slavijo narodnostna mržnja, politični ekstremizem, militarizem in poveljevanje vojne spet svoje vstajenje.

Koroška sindikalna mladina poziva vse pristojne kroge, da posvetijo največjo pozornost stremljenjem, ki so znana kot nosilci militaristične in nacionalistične miselnosti. Nujno je treba prepovedati razširjanje spisov in predvajanje filmov, ki budijo med mladino surovost, poveljujejo vojno in omalovažujejo njene grozote.

Prav spominski dnevi na pričetek prve in druge svetovne vojne in dogodki zadnjih dni in tednov morajo biti zadostno svarilo in nauk, da le svet miru lahko zagotovi vsem narodom človeka vredno življenje.

Z našimi lovci na Štajerskem

Koroški lovci, združeni v »Klubu prijateljev lova«, iščejo tudi stike z lovskimi tovariši v Sloveniji. Zato so se radevolje odzvali predsedniku okrajne lovske zveze v Celju, tov. Kuntariču, ki jih je povabil na lov na fazane. Povabilu se je odzvalo 12 lovec iz Pliberke, Železne Kaple, Borovelj in Gur, ki so se prejšnji mesec napotili v Prekmurje, kjer so jih v Murski Soboti sprejeli njihovi gostitelji. Udeleženec lova na fazane opisuje srečanje v Prekmurju tako-le:

V prijetni lovski sobi hotela »Zvezda« sta nas združila skupni jezik in slovenska pesem v pravo lovsko družino. Skupno smo prebili prijeten sobotni večer. V nedeljo pa smo se ob krasnem jutranjem vremenu s avtomobili pomaknili proti lovišču Krapje-Veržje, ki leži približno na pol poti med Mursko Soboto in Ljutomerom. Imenovano lovišče obsega več sto hektarjev polj in gozdov, kjer najde divjad dovolj hrane in ji »šuma« reke Mure nudi dovolj zavetišča. Lastnik je zavod za gojitev divjadi »Fazan Beltinci«.

»Želim Vam gvadke laufe in ukrogle šibre«, nam je v lovišču zaželel predsednik Kuntarič, in že je začelo pokati, da je lovski pes-tičar tamošnjega lovskega čuvaja komaj utegnil »aportirati« zadete zajce in fazane. Kako vneto smo se vživeli v lov, sledi morebiti najbolj iz kasnejšega pripovedovanja našega lovskega tovariša, ki je dejal, da ga je zaradi mnogostevilnih strelav obdal tako gost dim, da ni več videl divjadi, ki je vstajala blizu njegovega stojišča!

Prehitro so minile prijetne urice in večer se je bližal. Lova je bilo konec in naš obisk smo zaključili spet v gostilni, to pot izven Murske Sobotne, kjer so nas pogostili z lovsko nacionalno jedjo, s tako imenovanim »bogračem«. To je jed, ki jo kuharice baje sestavijo iz pe-

Neurje ki je šlo v nedeljo zvečer preko naših krajev, je napravilo največ škode v dolini Bele med Železno Kaplo in Zitaro vasjo. Po šesti uri zvečer je tod okoli prenehal dež, po hladu, ki ga je spremljal, se je mahoma utapilo in prišlo do hudega zračnega pritiska. Okoli sedme ure zvečer se je začela huda nevihta, ki je poškodovala tudi vrsto poslopij. Najbolj je bila pri tej nevihti prizadeta tovarna celuloze v Rebrci. Nevihta je razkrila del njenih pločevinastih streh in raznesla pločevino daleč naokoli.

Hudo neurje v dolini Bele

Komaj je nevihta popustila, je pričelo spet deževati, kot bi se utrgal oblak, kar je škoda, ki je nastala po nevihti, še povečalo. Vsled nevihte in naliva je v tovarni Rebrca nastala škoda, ki jo cenijo na 300.000 šilingov. Pa tudi drugod je bila škoda velika. Izruvana drevesa, raztrgane napeljave električnega voda, deloma razkrite strehe in nekaj podrtih lesenih poslopij, to je bila v ponedeljek zjutraj podoba ne le doline Bele, marveč tudi drugih stranskih grap Železne Kaple.

Zaradi hudih nalivov v nedeljo in v noči na ponedeljek se je nad Jezersko državno cesto med Rebrco in Miklavčevim v ponedeljek zjutraj utrgal plaz grušč kakih 800 m³ obsega in zasul cesto ravno v času, ko je jutranji avtobus iz Železne Kaple že zapustil ta del ceste, drugi pa, ki je vozil za njim, je bil od mesta še dovolj oddaljen. Tu v resnici lahko rečemo, da so imeli potniki avtobusov veliko srečo.

Uradne ure zavoda za starostno zavarovanje delavcev

9. 12. št. Vid ob Glini, Friesacher Straße 1;
17. 12. Spittal ob Dravi, Lutherstraße 4;
16. 12. Beljak, Kaiser-Josef-Platz 1;
23. 12. Wolfsberg, Weyerplatz.

Uradne ure so povsod od 8. do 12. ure dopoldne.

TO IN ONO

od Šmohora do Labeta

BELJAK. — Minulo soboto je namestnik deželnega glavarja Sima predal v Beljaku novo obrtno šolo svojemu namenu. Šola je doslej največja te vrste na Koroškem in je stala 20 milijonov šilingov. — Kakor izgleda, je Drava zelo bogata na sulcih. Za 20 kg težkim sulcem, ki ga je pred kratkim ujel nek Boroveljčan, je te dni v Beljaku 23-letni Franc Buchacher dobil na trnek enako težkega sulca.

ŠKOFIČE. — Pred nedavnim smo pokopali Matevža Siedlerja, kovača na Trati. Splošno priljubljenemu vaščanu, ki je bil tudi dober delavec, je na domu in ob grobu zapel pevski zbor SPD »Edinost« v Škofičah.

BOROVLE. — V obliki obratne slavnosti je v soboto tovarna KESTAG počastila delavce, ki delajo že nad 25 let v podjetju. Teh je kar 46. Najdalj delata v tovarni Friderik Schwarzenegger in Jožef Harnisch, ki sta že 48 let delavca v tovarni.

CELOVEC. — Minuli teden je imelo tukajšnje Sejemsko in olopševalno društvo svoj občni zbor. O njem bomo podrobneje poročali prihodnjič. — Trgovinska zbornica je sklenila, da bodo pred božičem trgovine tudi v sobotah popoldne odprte. Na sveti večer bodo koroške trgovine zaprle že ob 14. uri, na Silvestrovo pa ob 15. uri.

ENCELNA VAS PRI GREBINJU. — V celovski bolnišnici je v prerani starosti 43 let umrla Marija Klanšek, izseljenka in mati šestih otrok. Pogreb je bil minuli torek in bomo o njem še podrobneje poročali.

ŽELEZNA KAPLA. — Najstarejši občan, Andrej Zaplotnik, je pred kratkim praznoval svoj 90-letnik, klen in čil, kakor je bil vse svoje dolgo življenje. — Občina je pred kratkim na Kompoševi ravni spet izročila 24 družinam ključ do stanovanj. S tem je občina letos nudila že 36 družinam nova stanovanja, v zadnjih 8 letih pa je zgradila 56 novih stanovanj.

20.000 gostov iz Jugoslavije

pričakujejo na predstavah »Revije na ledu« v Celovcu

Kakor smo v našem listu že poročali, bo dunajska »Revija na ledu« tudi v tej sezoni gostovala v Celovcu. Predstave v Mestni hali bodo v času od 24. februarja do 9. marca 1965. V sporedu pod naslovom »Svet v plesu« bo sodeloval tudi znani nemški par Kilius-Bäumler, ki si je že večkrat osvojil evropsko, svetovno in olimpijsko prvenstvo.

Za gostovanje dunajske »Revije na ledu« vlada že zdaj veliko zanimanje ne le na Koroškem, Štajerskem in Vzhodnem Tirolskem, marveč tudi v sosednjih državah Italiji in Jugoslaviji. Že lani je predstave v Celovcu obiskalo nad 12.000 gostov iz Jugoslavije, letos pa jih pričakujejo še več, namreč 20.000. Direktor koroškega sejma Gutschmar in zastopnik deželnega potovalnega urada sta tozadevno razpravljala s predstavniki jugoslovanskih potovalnih agencij in železnice v Ljubljani, Zagrebu, Mariboru, Celju, Kranju, Jesenicah, Trzinu, Škofji Loki in drugih krajih Slovenije in Hrvaške, kjer povsod bodo organizirali posebne vlake in avtobuse za obiskovalce celovških predstav »Revije na ledu«.

Predvideni pa so podobni razgovori tudi v Trstu in Benetkah, kjer se prav tako zanimajo za skupinske obiske v Celovcu.

Zahomec

V Abujevi družini so v nedeljo, 22. novembra, slavili poroko sina Stanka Zwittera in Travdije Mešnik, domačinke iz Gorij in učiteljice v Medgorjah. Ženitovanje se je odvijalo po domači zilijski navadi, kjer seveda ni manjkalo »zapevanja« in ugrabljenja neveste. Po poroki, ki je bila v Gorjah, so se veselili svažje z nevesto in ženinom podali na njegov dom k Abuju, kjer so v prijetni družbi slavili veliki dan mladega para. Njihovim čestitkam mlademu paru se pridružuje tudi naš list.

VABILO

Šentjanški igralci uprizorijo v nedeljo, 6. decembra ob pol osni uri zvečer igro

Deseti brat

pri Miklavžu v Bilčovsu. Vsi ljubitelji odrske umetnosti pristrčno vabljeni.

SPD »Bilka« v Bilčovsu

Plemenski sejem v Feldkirchnu

V petek, 11. decembra bo v Feldkirchnu plemenski sejem. Na sejem bo prignanih 70 bikov ter 50 visokobrijih krav in telic pingavske pasme. Sejem se bo pričel ob pol deseti uri.

KOLEDAR

Petek, 4. decembra: Barbara
Sobota, 5. decembra: Saba
Nedelja, 6. decembra: Miklavž
Ponedeljek, 7. decembra: Ambrozij
Torek, 8. decembra: Br. S. D. M.
Sreda, 9. decembra: Valerija
Četrtek, 10. decembra: Judita

Skrivnost spanja

Če bi ljudi ne mučila tako pogosto nespečnost, bi se zdravniki verjetno ne ukvarjali tako pogosto s problemom spanja, pa tudi pesniki ne bi bili napisali toliko lepih stihov o spanju.

Znanstvena raziskovanja o spanju ne datirajo od včeraj, četudi se danes fiziologi in nevrologi bolj zanimajo za proces vedenja in prebujanja kot pa za spanje samo. Kar se tiče spanja, vemo o njem že kar precej: med spanjem dihamo počasneje, mišična napetost popušča, pulz se zmanjša za deset udarcev na minuto, notranja telesna temperatura lahko pade, medtem ko se temperatura kože poveča. Delovanje znojnic je zvišano zato, da se električni upor kože zmanjša.

Mnenje, da ležimo med spanjem kot klop in da se sploh ne gibljemo, je med laiki precej razširjeno. Nasprotno pa je res, da opravi telo v spanju celo vrsto gibov — nekateri več drugi manj — začneši od praskanja po nosu do najrazličnejših obratov. Človek namreč ne more trajno vzdržati v istem položaju, tudi ponoči ne. Zlasti nemirni so otroci, kar pač vsakdo dobro ve, če je že kdaj spal v isti postelji z otrokom. In vendar je znano, da se otrok ne zbudi zlepa. To nas privede do zanimivega vprašanja, kako globoko je spanje.

Ugotovljeno je, da resnično globoko spimo le prvi dve uri. Tudi je globina spanja različna v različnih letnih časih. Rano vzhajanje sonca poleti, prične petje, čestni ropot, vse to je krivo, da se poleti prej zbudimo kot sicer. Tudi temperatura igra pri tem veliko vlogo. Pri hudi vročini spimo slabo, imamo neugoden občutek potenja in se zato hitreje zbudimo. Bolje spimo pozimi, zlasti če smo dobro pokriti. Le vstajanje je pozimi neprijetno, kajti kot že rečeno, med spanjem narasča temperatura kože, ker se kožno ožilje širi. Ko pa vstanemo, se ožilje v trenutku skrči in zobje šklepetajo.

S poskusi so prišli do zanimivega zaključka, da zjutraj pravzaprav ni nihče popolnoma v formi. Tozadnji testi dokazujejo, da narasča delovna vzdržljivost od desete ure dopoldne dalje, da je okrog poldneva v višku in prične padati med tretjo in četrto uro popoldne. Nekateri ljudje so v poznih večernih urah najbolj delavni, morda zato, ker jim prija večerni mir.

Najbrž obstajata dve vrsti ljudi: »rani škrančki« in »nočne sove«. »Škrančki« se smatrajo proti »sovam« za moralno bolj vzvišene, toda ta ponos nikakor ni upravičen. Kdor namreč ponoči laže dela kot podnevi, za tega je pač večer najprimernejši čas za delo. Domnevajo, da so te razlike v delovni storilnosti v medsebojni zvezi z dnevno krivuljo telesne temperature. So ljudje, ki imajo jutranjo temperaturo pod 36 namesto nad 36 in se ta temperatura šele v teku dneva dvigne nad 36 stopinj.

Prastaro je vprašanje, koliko ur spanja potrebujemo. Za šalo trdijo, da mora spati moški sedem, ženska osem in norec devet ur. Na tem ni trohice resnice. Osem ali devet ur spanja niti najmanj ne škoduje, seveda če le utegnemo tako dolgo spati. Obstajajo pa tudi ljudje, ki izhajajo vse življenje z malo spanja in porabijo za spanje le štiri ali pet ur. Nesmiselno bi bilo svetovati takim ljudem, naj spijo dalj časa.

Ali je res, da zaspimo zato, ker snovi, ki so se med dnevom nabrale v telesu, razdržejo v možganih ležeče spalne centre? Mnogo dejstev govori proti tej nekoč zelo razširjeni domnevi. Prav tako verjetno ne drži stara teorija, da zaspimo pod vplivom raznih substanc, ki so se stvorile v mišicah in drugih organih ter nas polagoma zastrupljajo in sladko uspavajo. Danes menijo, da je za dobro spanje potrebno zdravo delo in telesna utrujenost, nikakor pa ne preutrujenost in izčrpanost, ki uspešno spanje le motita.

Moderne teorije ne priznavajo spalnih centrov in menijo, da so v možganih le budilni centri, ki reagirajo na vse slušne dražljaje, jih dovajajo k milijonom živčnih celic v možganih in drže tako človeka budnega. Verjetno ti budilni centri od časa do časa opesajo in ne preskrbujejo več živčnih celic z zadostno energijo, zaradi česar popusti delovanje možganov, človek postane utrujen in zaspi.

Edinstven muzej o življenju pastirjev

Pastirski poklic izumira oziroma je v razviti industrijskih državah sploh že izumrl, kajti živina se tam pase v ograjenih prostorih, obdanih z žičnato ograjo, skozi katero teče šibek električni tok. Nekdaj je bil pastirski poklic prav gotovo najštevilnejši, če že ne najvažnejši.

Pastir je prebil večji del časa na prostem, opazoval vreme, spoznaval zdravilne rastline, se vživljal v svet živali, si krajšal čas s petjem in igranjem na piščalko in si včasih izmislil celo kako svojo pesem. Imel je dosti časa za razmišljanje in je tako veljal za nekakega vaškega modrijana. S pastirji vred bodo ponekod izumrli tudi davni običaji in tradicije.

Zato je pač umestna pobuda nemških etnografov, ki so v romantičnem gradu Hersbruck blizu Nürnberga uredili pastirski muzej, prvi in edini te vrste na svetu. V njem so zbrali vse, kar so mogli dobiti iz nekdanjega življenja pastirjev in njih kulture: od narodnih ročnih del do literarnih in glasbenih stvaritev. Našteti predmeti zato niso samo iz Nemčije, ampak tudi iz mnogih drugih dežel.

Tu lahko najdemo pastirske palice, z bogatimi in vsakovrstnimi rezbarijami, nekaterim od njih so včasih pripisovali čudežno moč, potem številne uporabne predmete, kot na primer preslice, pipe, jedilni pribor, košare, biče itd. Tu vidimo tudi pastirske obleke, okrase za živalske glave, pisane loke za kravje zvonce itd.

Muzej ima tudi veliko zbirko glasbenih instrumentov, ker pri pastirjih ni bilo opaziti le veliko nagnjenje do glasbe, temveč celo domnevajo, da moramo prav pri njih iskati prve začetke glasbe sploh. Da bi skrajšali čas, ki so ga morali prebiti pri čredi, so igrali na piščali, preprosto flavto in take instrumente, ki so jih sami izrezali. Neštevilni primerki not govore obiskovalcem o enostavnih, a kdaj pa kdaj naravnost umetniško komponiranih melodijah. Prav v okolici Hersbrucka je bilo še pred nedavnim mogoče videti in slišati pastirje, ki so izvajali svojevrstne počasne melodije iz dolgega roga, izrezanega iz debela smreke, ki je bila dolga do tri metre.

neke nove možnosti, ki pa je kljub dobri domisljici ostala brezuspešna) in se odpeljala med razvaline: po slovo. Obiskala sva Ta Keo, Čau, Tevodo in Tomanom, kjer se je preko ikamenja zvila dolga zelena kača: prva, ki sem jo videl v Kambodži.

Bila je povsem taka (tako se mi je zdelo) kot tista, ki je nastopila v filmu »Golji in mrtvi«. Vloga, ki jo je v njem odigrala, je bila zelo nevhvaležna. Pičila je vojaka, ki je hitro zatem izdihnil v strahovitih mukah. Po hrbtenici me je zazebllo. Na srečo ni kača pokazala nobenih napadalnih namenov. Hitreje se je izgubila med razpokami, kot pa je mene zapustil strah.

Še sva se klatila okoli. Vsako slovo lko človek ne ve, kam bi in kaj bi, če mu preostaja čas, nosi v sebi neko svojsko negotovost. Ob misli na odhod se nisem mogel predati fantastiki templjev kot prejšnje dni. V hotelu je bilo vse urejeno in dogovorjeno. Ostalo je pri malenkostnem popustu, po ne vem kakšnem ključu, razen tega pa nama je upravnik obljubil avto za 15. uro: za prevoz na letališče. Po vsem sva imela še nekaj sto rielov. Ker sva zadnja dva dni živela zgolj ob pivu, bananah, sadnih sokih in kurjih sedvicah, sva sklenila, da si bova privoščila izdatno kosilo. »A royal lunch«, je rekel Paul. Privlačnost teh misli sem občutil z želodcem in slino v ustih. Paul verjetno prav tako. V hotel sva se vrnila ob 13. uri. Razen kositi sva se namreč hotela še tuširati. Tudi sva morala zmetati še vsvo ikramo v torbe.

*

Spet sem zapuščal Angkor vat in mešanimi občutki neustišnega romanja. Čutil sem, da sem mu otel dosti premalo. Svojega bogastva ni ponujal, pa tudi skrival ga ni. Nisem hotel biti kot turisti, ki samo zdrviijo po spodnji

● Raziskovalni inštitut sevanja univerze v Kaliforniji je objavil nekaj zanimivih podatkov o podzemeljski jedrski eksploziji, ki so jo Američani izvedli v granitnem sloju puštnje Nevada. 289 m pod površjem zemlje. Neposredno po detonaciji se je v centru eksplozije ustvaril 19 m širok prostor, napolnjen z vročo paro, zaradi več sto ton stisnjene granita. Poznejša raziskovanja so potrdila domnevo, da so se zaradi velikega pritiska in temperature naredili novi kristali. Zdrobilo se je 220.000 ton granita, vendar je aktivnost sevanja ostala praktično le v osrčju, t. j. v 19-metrski vrzeli. Pritisk je narasel na 100.000 atmosfer, vročina pa je bila tako visoka, da so že 12 dni po eksploziji na nekaterih mestih izmerili nad 700 stopinj Celzija, kar je posledica novih spojin, ki so pri tem nastale.

● Za voznike, ki radi prevozijo cestno križišče ob rdečem semaforu, so nastopili slabi časi. Ne zapisujejo jih več prometniki, temveč posebni fotoaparati. Avtomati delujejo v direktni zvezi s semafori. Čim zasveti rdeča luč, dobe fotoaparati usrezen impulz in fotogra-

Največji planet našega sončnega sistema Jupiter (ima enajstkrat večji premer kot Zemlja) je doživel doslej neznano katastrofo. Nenadoma se je pričel počasneje vrteti okoli svoje osi kot prej.

Časovna razlika je na videz malenkostna — 1,3 sekunde na dan, ki traja na Jupitru devet ur, 55 minut in 29 sekund — toda za takšnega nebeškega oijalka je to zelo nenavaden pojav.

Kaj se je zgodilo na Jupitru? Za zdaj ne more na to vprašanje še nihče odgovoriti. Eno pa je gotovo:

Kaj se dogaja na Jupitru?

dosedanja teorija o stabilnosti sončnega sistema je dobila hud udarec.

Čas, v katerem se Jupiter zavrti okoli svoje osi, so pivčič izračunali leta 1955 s pomočjo radijskih valov. Odlej Jupiter neprestano opazujejo. Ni pa znano, iz česa sestoji ta planet, ker ga obdaja gost oblak iz amonijaka, metana in vodika.

Živalske oči se svetijo v mraku

Večina živali je ponočnjakov. Ponoči stikajo po okoličin in lovijo. Izza mrežnice pri teh nočnih vandrovanjih ni temna plast barvila, ampak taka plast, ki bi ji lahko rekli zrcalo. Slabotna svetloba, pri kateri gledajo — mesečna ali zvezdna noč — se v teh zrcalih odbija in pomnoži. Preprosteje povedano, oči nočnih postopačev svetijo iz enakega razloga kot občestna »mačja« očesa.

V popolnem mraku tudi mačke ničesar ne vidijo. Še tako malo svetlobe pa znajo koristneje izrabit kot ljudje. Morda bo kdo ugovarjal, češ da bi morale mačke potem v močni luči sončnega dne kmalu oslepeti. Zenice ni tako. Zenice so podolgovate in se opoldne po potrebi docela stisnejo.

Pri pogovoru o očesnih sposobnostih se vsiljuje še druga vprašanja. Tako se na primer vprašujemo, če je res, da zajci vidijo tudi tisto, kar se godi za njihovimi hrbti! Lovci, ki se praznih rok vrnejo domov, se pridružajo, da je tako. Tokrat jim moramo pritrčiti, ker to ni nobeno opravilo ali proizvod domišljije, marveč dejstvo. Zajčeve oči so izrazito konveksne — izbočene, da lahko opazijo tudi vse v skoraj polnem krogu.

Kaj pogosto se tudi vprašujemo, zakaj bike posebno razburi rdeča barva. Brez okolišanja, tako pravijo naravoslovci, smemo trditi, da to ne drži. Biki so slepi za barve. Večkrat ponovljeni poskusi so raziskovalce prepričali, da vidijo biki svet v črno-beli barvi oziroma v odtenkih obeh.

Nedvomno je upravičena misel, češ ali so tudi druge živali slepe za barve! Mnoge so že preizkusili in ugotovili, da je tako. Edina izjema so bile opice. Seveda to ne pomeni, d ne bi več ulegli spoznanju živali, za katere to ne bi veljalo.

ZANIMIVOSTI IZ ZNANOSTI IN TEHNIKE

filirajo vsako vozilo, ki prekorači belo črto na cesti. Po preteku ene sekunde aparati fotografirajo vozilo še enkrat, da pozneje ugotovijo, če vozniki le niso obstali na črti. Na posneli fotografiji odnese avtomat hkrati tudi datum in točen čas prekrška. Čas eksponiranja je 1/500 sekunde, ena navilje filma zadostuje za 450 slik. Kršitelji so seveda neizmerno presenečeni, ko jim sodnik s fotografijo dokaže cestni prekršek.

● Biokemiku Fernandezu Moranu se je po desetletnem delu posrečilo izdelati posebno majhen nož, s katerim razreže človeški las na 10.000 delov. En rez je »debel« komaj 25 do 50 Angströmov. To je najpreciznejši in najostrejši nož, kar jih je bilo do sedaj izdelanih. Rezilo je Moran izdelal iz diamanta, zato ima nož izredno dolgo življenjsko dobo. Z njim ne režemo samo bioloških preparatov, temveč tudi kovine. Na uranu, germaniju, siliciju in drugih polprevodnikih lahko opazujemo na elektronskem mikroskopu njih molekularno strukturo. Poleg tega kovine tako dobro razreže, da ni potrebno nobeno dodatno brušenje ali poliranje. V primerjavi z najtanjšo britvico izgleda nož pri 350-kratni povečavi še vedno tako gladek kot britvica s prostim očesom.

● Pri problemu prekoračenja zaledenelih rek v Sibiriji se je dvema sovjetskima inženirjema posrečilo nenavadna utrditev ledu. Tako lahko sedaj vozi prek reke, pokrite z 20-centimetrskim ledom, kolona naloženih tovornjakov, dočim prek 50-centimetrskega ledu vozi lahko kar cel vlak z lokomotivo vred. (Običajno nosi 50 cm debel led tovornjake in 1 m debel — vlake). Inženirja sta izrezala križem v ledu zareze in jih izpolnila z umetno snovjo. V zareze sta nato izvrla luknje tako, da je voda lahko prodrla v te čepce iz umetne snovi in tam zmrznila. Čepci so v ledu tako opravičili isto nalogo kot železo v betonu. Po tej metodi lahko sedaj 20 delavcev utrdi v petih dneh 1 km zaledenelo vodne poti, kar velja okrog 4000 rubljev, medtem ko velja gradnja 1 km dolgega mostu s tisoč delavci tri milijone rubljev in traja dve leti.

● Na tržišče je prišla nova vrsta električne pečl z majhno porabo električne energije za preprečevanje zmrzovanja. Čeprav je priključena stalno na omrežje, porablja tok samo takrat, ko pade sobna temperatura skraj na zmrzovalešče, to je na približno +2 stopinji C. Ko se ogreje prostor, se peč avtomatično spet izklopi. Temperaturno točko seveda lahko poljubno naravnamo. Celotna poraba toka je komaj 600 watov in zadostuje za ogrevanje 25 kubičnih metrov prostora. Peč lahko priključimo na vsak vir električne napetosti. V večje prostore lahko namestimo seveda več takih pečl. Za garaje in vlažne prostore so izdelali posebno izvedbo pečl, ki je zaprla in ognja varna.

Okameneli smehlaj

JOŽE
CIUHA

51

Angkor je sredi minulega stoletja znova odkril francoski prirodnoslovec Henri Mouhot. Njegova poročila so v Evropi, predvsem v Franciji, zbudila zanimanje za pozabljeno kulturo, ki jo je na severu Kambodže dušil pragozd. Ekipe arheologov so prišle, da bi svetišče rešile pred ovijalkami in koreninami. Tako sta bila Angkor vat in Angkor tom — eno največjih svetišč in eno najbolj monumentalnih mest na svetu — otela pozabi.

Močni tuji vplivi so bili večkrat pobudniki velikih civilizacij. Kmerski kulturi je dala osnove Indija. Dala ji je vse od religije do tehnologije. Vendar so Kmeri bolj kot katerikoli drugo ljudstvo, ki ga na Indijo veže isti dolg, izoblikovali iz teh prvin svojo lastno kulturno fiziognomijo.

„Dva dni pa sploh ne moreva ostati.“

„Gospoda —.“ In spet razmaknjene roke.

Razšli smo se z jalovim upanjem in obljubo, da nama bo naslednji dan (v četrtek) ob osmih telefoniral.

Zjutraj je prišlo nenadejano sporočilo, da lahko potujeva. Plešec naju je klical uro pozneje, kot je bil obljubil, vendar si zato nisva nič manj oddahnila.

Plačala sva račun (Paul je predtem še enkrat poskusil s srečo z zamenjavo čeka, ker se je ponoči domislil

terasi, potem pa že hitijo naprej: vsaj delec njegove prelesti sem si želel vtisniti v spomin.

Veličastje in nepopisna monumentalnost se razgrneta očem že pred jarkom. Ko pa se mu začneš bližati po nasipu, skozi vhod v vnanjem obzidju in dohodu tostran njega, se ta vtis stopnjuje. Preko teras in strmega stopnišča se povzpneš v višine osrednjega templja. Zgrajen je v obliki prekrizanega kvadrata in ga v višini v kolih kronajo štirje mogočni stolpi ter peti, še mogočnejši stolp v križnem središču. Tu se ti z visokih galerij razkrijejo njegove gigantske razsežnosti in globine dvorišč. Položni pogledi kažejo v ozadju džunglo z Angkor tomom, ki je zakopan vanjo.

Po tem, da je glavni vhod obrnjen proti zahodu — smeri mrtvih, in po simboliki nekaterih njegovih dekoracij sklepajo zgodovinarji, da je Angkor vat tudi grobišče. Zgradil ga je bil kralj Surjavarman II. (1113 do 1150): verjetno so v gori ikamenja zazidane tudi njegove kosti.

Podoba hinduističnega vesoljstva ni v nobenem kmer-skem piramidastem templju utelešena s tolikšno gradbinsko popolnostjo in zrelostjo. Z Angkor vatom je doseгла kmerska arhitektura svoj vrhunec.

V nemirnem valovanju Bajona je čutili po njem nastalo oseko. Njegova popolnost je mimo idejnih zahtev časa, v katerem je nastal, še estetska in obrtniška. Zato ne preseneča, da je med vsemi angkorskimi svetišči Angkor vat najbolj ohranjen. Tu je v primerjavi z ostalimi klonil celo čas. Po velikosti se lahko med vsemi templji, kar so jih kdajkoli zgradile človeške roke, kosa z njim Banteai Čmar, ki se nahaja prav tako v Kambodži, po dovršenosti pa ne.

Zidovi so mimi, v oblikah pa ni nobene nejasnosti in prenapetosti. Malcolm Mac Donald piše, kako se mu

Danes o rokavicah

Današnja obleka je tako preprosta in tako praktično krojena, da ji dajejo modni dodatki več kot si ponavadi predstavljamo. In kolikokrat pomislite na rokavice? Takrat ko vas zebe? Seveda pa tudi vsaka rokavica ni za vsako roko in ne spada k prav vsaki obleki, tako da bi bilo treba iskati kar s seznamom: »kakšne potrebujem: za kaj, h kateri obleki, h kakšnim ostalim modnim dodatkom?»

Volnene rokavice so namenjene prav mrzlim dnevem, bombažne rokavice imajo svojo praktično vrednost, ker jih je mogoče hitro in enostavno prati, da so videti zopet skoraj kot nove. Vendar bombažne rokavice nimajo samo praktičnih lastnosti. Slabo se oprimele roke, v zapetosti se večkrat naberejo v nelepo »harmoniko« in ker se prav hitro zamažejo, jih je treba tolikokrat prati, da se njihov rob rad spremeni v resasti »okrasek«. Elastične helanca rokavice imajo že več prednosti. Roke se lepo oprimejo, ker se hitro posušijo, tudi pranje ni nikakršen problem in izbira barv je precejšnja. Pa vendar jih ne moremo primerjati z usnjeno rokavico ki ima pravzaprav precej manj dobrih lastnosti in vendar ostaja edina zares elegantna in vedno veljavna »lepa rokavica«. Morda lahko najdemo vrednost usnjenih rokavic tudi v tem, da so po svojem značaju seveda najbližje koži? Morda smo z njimi zadovoljni zato, ker jih načeloma edino resnično skladamo z ostalimi modnimi dodatki: s torbico, čevlji, pasom. Vsekakor je res: če hočemo izbirati elegantno rokavico, izbiramo med usnjenimi rokavicami, pa najsi bodo te športnega ali pa večernega značaja.

Večkrat smo v zadregi, kadar moramo z orokavičeno roko seči drugemu v pozdrav. Načeloma rokavic ni treba sleči, če sežete v roko drugi orokavičeni roki. Če pa vam znane ponudi golo roko, potem si rokavico seveda hitro in neopazno slečete. Z nekaj prijaznimi besedami je brez nepotrebne nervoze lahko zakriti trenutek, ko eden izmed prvotni hotel dovolj hitro smukniti iz rokavice.

Gospodinje tako rade pozabljajo, da bi pri svojem delu morale uporabljati rokavico. Kadar poizkusijo, se jim zdi, da delo ne »gre izpod rok« in gumijasta rokavica obleži v predalu. Res je, da se je rokavici treba privaditi, toda tretji dan bo delo v orokavičeni roki že prav dobro in po enem tednu od-

Prišel je čas kislega zelja

Kislo zelje zerviramo od srede jeseni do pozne pomladi. V najkriticnejših zimskih mesecih pa nam ni samo glavna jed in priloga k mesu, žgancem in fižolu, ampak nam nadomešča tudi solato.

Kislo zelje vsebuje veliko mlečne kisline, mineralnih soli in vitamine B in C. Zelo ugodno vpliva na prebavo in vzbuja tek. Zato ga uživajmo čimveč surovega, pa tudi kadar ga kuhamo, ga vedno nekaj odvzemimo in surovega drobno narezanega pomešajmo med kuhanega.

Dobro kislo zelje z dolgimi rezanci je svetle barve, čvrsto, da kar hrusta in prijetno diši. Ne sme biti prekislo, da nam ga ni treba prati, saj sicer zavržemo z vodo tudi dragocen sok.

Kislo zelje pripravljamo v solati na več načinov.

Kdor mara bučno olje, mu ne bo dodajal nobenih dodatkov, komur je bolj všeč z belim oljem, ga bo potresel še s čebulo ali česnom, nekateri cenijo kumino in poper, drugim pa ugaia pomešano s kuhanim ali okrašeno z rdečo vloženo kuhano papriko in srbsko solato, prav pikantno pa je, če ga polijemo z oljem, ki smo mu dodali precej gorčice, sesekljano čebulo, kapre in poper. Koliko okusov — toliko vrst solate!

Drugod po svetu pripravljajo surovo zelje v solati z naribanimi jabolki, limoninim sokom, kislo smetano in malo sladkorja; z naribano zeleno, kislo smetano in žličko sladkorja; z majonezo in naribanimi lešniki.

J O T A

Jota je okusna in izdatna enolončnica. Stavljena je iz ene tretjine kislega zelja, enake količine fižola in krompirja. Vsako od teh jedi posebej skuhamo v malo vode, tako da nam je ni treba nič odlivati. Posebno mehko mora biti kuhan krompir; najboljši je tak, ki

lično. Neljubih opeklin, urezov, madežev raznih sadežev, pa tudi vseh neprijetnih drobnih infekcij nas rokavica kar odlično brani.

Vidite, rokavica torej le ni samo nepotrebni »modni dodatek«. In kadar jo izbirate, pomislite, kaj vse morate o njej vedeti.

Ali znate prati pletenine?

Mnoge gospodinje se pritožujejo, češ da postanejo pletenine že po dveh ali treh pranjih kot klobučevina. Res je, da je tega kriva včasih slaba kvaliteta volne, toda največkrat smo krive same, ker ne znamo pravilno prati. Ko boste torej spet prale kak pulover, jopico ali šal, si zapomnite naslednje:

■ Pletenin nikdar ne namakajte, temveč jih takoj operite. Čas pranja: največ tri minute. Umazanija se zelo naglo odloči od volne.

■ Voda, v kateri perete pletene reči, naj bo topla. Temperatura ne sme prekorajiti 30 stopinj C. Občutljivejše pletenine perite raje v povsem mrzli vodi. Pazite, da bo temperatura vode, v kateri jo boste prali, ista kot tista, v kateri jo boste splaknjevali.

■ Pralno sredstvo uporabljajte točno po navodilih. Preveč praška škoduje.

■ Pletenih izdelkov v vodi ne mencajte, temveč samo rahlo stiskajte med prsti.

■ Neožeto, samo rahlo stisnjeno pletenino zavijte takoj po pranju v brisačo ali rjuho. Po nekaj urah jo obesite na vrhico, vendar tako, da se ne bo mogla raztegniti. Pletenin nikdar ne obešajte na sonce ali v bližino peči.

■ Izredno občutljive pletenine nesite raje v kemično čistilnico.

zdi, da si ni nobena druga zgradba na svetu tako v svesti sama sebe kot Angkor vat.

Tempelj raste od tal do vrha v skrbno pretehtanem redu. Prav gotovo je bil zgrajen po načrtu enega samega človeka: ta je v njem na genialen način izkoristil vse najboljše, kar je bila dotlej izoblikovala kmerska arhitektura. Razsežnosti vnanjega obzidja dajejo širino kipenju vertikal osrednjega templja. Ideja in modularji kmerske civilizacije so v njem izoblikovali spomenik izredne lepote. Prefinjen občutek za mero potrjuje tudi smotna in nevsiljiva vključitev plastike in druge dekoracije v arhitekturo.

V mogočne stene so diskretno vklesane ljubke, goloprsne deklice, pa svečenice z nenavadnimi pričeskami ter z lokvanji in zrcali v rokah. Nad razčesanimi lasmi se na različne načine zvijajo mnogi kačasti šopi. Je morda tedanja moda na ta način počastila mogočno gospodarico »Naga«? Okoli pasu imajo ovita dolga krila. Krasijo jih uhani, ogrlice, zapestnice, ogležnjice in okameneli smehljaji.

Razen posluha za ritem, kompozicijo in mojstrsko obvladovanje figure preseneča oblikovanje stopal, ki so dosledno izvmjena navzven. Glede na preostalo obdelavo in likovno pojmovanje problema nasploh gre za oblikovno nedoslednost. Zato učinkujejo stopala nekam nerodno in so v nasprotju z gibnostjo ostalega telesa. Dejstvo, da so podane vselej v profilu, govori o tem, da je neznane umetnike navedla k temu nemara težava globinske obdelave v plitvem reliefu.

V nasprotje ljubkim deklicam so v stene vklesani bradat bramanistični duhovniki: z asketskimi obrazy, sklenjenimi rokami in spodvitimi nogami, v držji, s katero se verniki in menihi še danes predajajo svojim meditacijam.

Na hrbtni strani srednje terase je kiparsko delo na kamniti površini ostalo nedokončano. Ob povsem izoblikovanih figurah in ornamentalnem okrasju so tudi take, ki so samo napol izdelane ali pa le bežno začrtane. Čemu so ob njih obnemela dleta, še preden so bile dokončane? Vprašanje ostaja odprto. So bile ambicije večje kot zmogljivosti? Vsekakor pa iz komaj nakazanih rok, nog in nasmehov zveni zategli mol večno izgubljene tekme s časom.

Triumf kiparske dovršenosti izpričujejo reliefi na galerijah spodnje terase. Vnanji zid nadomeščajo stebri, na notranjem pa teče reliefna obloga. Pravljice, ki so vanje vklesane (Ramajana, Mahabharata in legende o Višni, ki so simbolično povezane z življenjem Surjavarmana II.), sem že srečal v tej ali oni inačici, načina govornice, s katero se izpoveduje, pa še ne.

Vse je obdelano skrbno, brez kakršnihkoli tehničnih spodrslijav. Prizori, ki s črno-belo pripovednostjo opisujejo strasti ljubezni in sovraštva ter dramatičnost življenja in smrti, so med svetlobo in senco obarvani z barvitimi poltoni potujočih sončnih žarkov. Bogovi, polbogovi in junaki so po veličini reprezentativno poudarjeni. Krutost se meša z lirizmom in nasilje z maščevanjem. Iz epske širine dogajanja in pestre skale občutij, ki govorijo o minulosti in pravljici, veje neki zadržan hlad. Nad patetiko prevladuje zmernost, nad literarnostjo likovna namembnost in obrtniška disciplina.

Reliefi pokrivajo osem ploskev. Štiri od teh so dolge 49, štiri pa skoraj 100 metrov. V višino merijo 2 metra. Površina, ki jo pokrivajo, znaša 1200 kvadratnih metrov.

Če bi si ogledoval samo reliefe, bi bilo eno popoldne dosti prekratko. Kot kamnoseke in kiparje na srednji terasi, je čas prehitel tudi mene.

že razpada. Z vilico ga dobro potlačimo, tako da ni celih koščkov, ter zmešamo z zeljem in fižolom. Če smo s krompirjem jed že toliko z gostili, da jo lahko jemo z vilico, ni treba prežganja. Zabelimo jo lahko z ocirki, jota pa je še boljše, če med fižolom kuhamo prekajena rebrca, vratovino, jezik ali slanine. Slanino pa lahko tudi samo prepražimo, ne da bi to kuhali. Na kocke narezano scvremo, da se nacedi malo maščobe, kocke pobremo v že pripravljeno jed, na preostali maščobi pa prepražimo čebulo in potresemo z moko, zalijemo z vodo in zmešamo v joto. Lahko dodamo tudi malo jušne kocke. Meso v joti ni nujno potrebno, nadomestimo ga lahko samo s svinjsko juho.

S A R M A

Zdaj je čas tudi za sarmo, ki jo pripravimo iz kislega zelja in svežega zelja ali iz ohrovtja. Kadar uporabimo kislo glavo, ta ne sme biti prekisla, če pa kisline ne moremo odpraviti, vzamemo pol listov kisle in pol listov sladke glave. Liste previdno odstranimo od korena, jim porežemo debelo glavno žilo, če pa so presni, jih še poparimo. Vsak list nadevamo z nadevom, ki smo ga zmešali iz raznovrstnega sesekljane mesa, veliko prepražene čebule in zelenega peteršilja, riža, jajca, soli, popra, majaronovih plevic in malo juhe v prahu. Liste tesno zavijemo od strani in lkonce podvijamo ter naložimo v večjo kozico, ki smo jo namazali z maščobo in po

Nahod je nalezljiv

V zadnjih letih so odkrili, da je nahod nalezljiva bolezen, ki jo povzroča majhen virus okrogle oblike. Če se prehladimo, je naše telo manj odporno, in torej laže dobimo nahod. Kaj lahko ukrenemo proti nahodu? Najbolje je, če takoj pri prvem zčemenju v nosu ležemo v posteljo in se preko noči pošteno spotimo. Najprej spijemo eno do dve skodelici lipovega čaja s sokom ene limone, vzamemo v posteljo termofor in se toplo pokrijemo. Ko smo se dobro spotili, menjamo perilo, in če imamo srečo, nahoda naslednje jutro ni več. Če pa je nahod že izbruhnil, moramo storiti vse, da obdržimo dihalne poti proste. Čim več zrak gre mimo sluznice, tem slabše se godi virusu.

Nekaj splošnih pravil:

- Ne oblačite se pretoplo.
- Nikar ne pustite nahoda zoreti, ampak ukrepajte proti njemu.
- V stanovanju in pisarni naj ne bo prevroče.
- Bodite previdni, da se nahod ne bo razširil oziroma, da se ga ne boste sami nalezli.
- Nahod se lahko prenaša tudi preko predmetov, torej previdnost!
- Jejite mnogo sadja in sveže zelenjave.
- C vitamin vas bo varoval pred nahodom.

dnu obložili s tanjšo plastjo kislega zelja. Prave sarme morajo biti majhne, zato so boljše tudi manjše glave, če pa se nam mudi, bomo z velikimi listi hitreje opravili. Na prvo plast sarm naložimo spet tanko plast kislega zelja, nato sarme itd., dokler ni posoda skoraj polna. Na zadnjo plast nadevamo na kolobarje ali rezine zrezano čebulo in obložimo z opranimi in narezanimi prekajenimi svinjskimi rebrci. Zalijemo z vodo, tako da je meso pokrito. Sarmo nato prav počasi kuhamo na slabem ognju 2 do 3 ure. Če nam hitro vre, se rada prismodi in še tako okusna ni. Pred koncem jo zagostimo z redkim prežganjem, na katerega damo malo čebule in rdeče paprike, da sok lepo obarvamo. Pustimo še povreti 10 minut in serviramo.

Ker je s sarmo precej dela, je pripravimo toliko, da jo bomo imeli za dvakrat: enkrat za kosilo in morda čez kak dan za večerjo.

Drobni nasveti

■ Deževnica je odlično sredstvo za polt. Osvežite svojo polt s tem, da si od časa do časa denete na obraz obkladke iz deževnice, ki mora pol ure stati.

■ Prekuhani in že uporabljeni ruski čaj (zrnca) je odlično gnojilo za rože, če ga spomladi zmešamo z zemljo v cvetličnih lončkih.

■ Če se vam vogali preproge vihajo, vštite vanje košček svinca.

■ Steklenice, v katerih ste hranile olje ali kakšno drugo masno tekočino, najlepše očistite s koruznim ali pšeničnim zdrobom.

■ Če so vam mali ali veliki otroci zagrešili masne madeže na knjižnih straneh, vzemite vroč likalnik in čez pivnik rahlo pritiskajte na madeže.

■ Koštrunovi kotleti so posebno pikantni, če jih pred pečenjem namažemo z gorčico.

■ Olje se vam ne bo nikoli zgostilo, če dodate na vsak liter žličko soli.

Pogreta sarma je tudi boljše kot sveže kuhana in nekateri dajejo celo prednost pogreti.

Če pa smo bolj štedljivi, opustimo lahko tudi prekajeno meso, zalijemo sarmo samo s svinjsko juho ali pa potaknemo mednje rezine prekajene slanine.

Kadar sarmo pripravljamo iz svežega zelja, soku dodamo poleg rdeče paprike tudi paradižnikovo mezo. Pri kislem pa to opustimo, ker je že tako skoraj zelje vedno dovolj ali še preveč kislo.

Drugod po svetu dodajajo kislemu zelju, kadar ga kuhajo, še: olupljena jabolka, pred serviranjem dolijejo malo belega vina, ga odišavijo z lovorjevim listom in nageljnovimi žbicami, začiniijo s hrenom in brinjevimi jagodami in vedno izboljšajo z žlico kisle smetane. Tudi pri nas v dobrem segedinskem golažu ne manjka kisle smetane.

Kamen, tihota, ugašajoče sonce, padajoče sence, prve zvezde in žabica, ki je postala žrtev neusmiljene naravne selekcije, so sklenili moje vtise. V hotelu sem jih lahko samo še obnavljal. Krčil sem jim prostor med drugimi: med spoznanji in srečanji s svetom.

Vračam se k primerjavi, ki so mi prišle na misel že ob prvem srečanju s templjem: v njegovi sadobnici — Chartreški katedrali in v nekaj kasnejše sezidani pariški Notre Dame se še vedno prižigajo sveče in žgejo kadila. V njih še vedno zvenijo orgle in v njihov mrak lije, tako kot nekoč, po čudovitih vitražah obarvana svetloba. Tudi v Angkor vat so še sledovi, ki pričajo o tem, da so Kmeri bangvali svoja svetišča, vendar je Angkor vat izgubil svoje barve.

K prvotnim bogovom so verniki pridali nove. Na nekem hodniku vedri dolga procesija Bud: kamnitih in lesenih. Pred njimi gorijo sveče in vene ovetje. V lahnih sapah pa nihajo iz mnogih, raznobarnih kosov igračkasto sestavljena banderca. Verniki prihajajo v svetišče kot v Chartres in v Notre Dame. Vendar pa tu ne gre za različno patino: gre za zareze časa, ki so prvotnemu verovanju spremenile misel in način.

Da bi čimbolj nazorno obudil predstavo na tedanje versko življenje, sem si zapisal nekaj podatkov, ki zgovorno slikajo podobo pozabljenega življenja. Kmersko svetišče je imelo 18 visokih duhovnikov, 2740 uslužbencev, 2202 služabnika in 615 plesalk. Zanj in za njegove ljudi so skrbele še tisočere vasi z več deset tisoč prebivalci. Zalagati so jih morale s hrano, dišečimi olji, sandalovino, dišavami in drugimi darovi, ki niso bili v nobenem primeru skromni.

(Nadaljevanje)

za oddih in razvedrilo

V državi Iowa so sprejeli zakon proti lažnim ženinam: vsem moškim, ki so jih zalotili pri prevari, so na podlaket vžgali znamenje — v svarilo. Zakon je bil moder in bistroumen kot vsi zakoni na svetu. Senatorja Ala Stragla, očeta tega zakona, so drugo jutro po proglasitvi navdušeno pozdravile vse vdove in zarjavele device države Iowa in v treh dneh je prejel 713 ženitnih ponudb. Po tem lahko sklepamo, da je bil njegov ukrep pameten.

Na dvorišču ranča »Cvetno upanje« so zadonela konjska kopita in Helena Bettins je dvignila glavo:

»To je Jim,« je zašepetala, in še preden je spregovorila, so se odprla vrata in pridrvel je Jim. Visok in širokopleč, v lepem suknjiču in z brezhibno zvezano ruto, nad krepkimi usti pa gosti, lepi brki, nad visokim čelom črni, malce osiveli lasje.

»Zdravo, Jim, kako je z nogo?« je vprašala Helen in postavljala na mizo jedilni pribor.

»Zdravo, Helen. Vse je v redu. Mislim, da bom danes lahko odšel.«

Helen Bettins je lahko vzdrhtela, ko je navela kavo, in vrček ji je skoraj zdrsnil mimo skodelice na krožnik. Jim Shebern ji je ponudil krepko, možnato desnico, se veselo nasmehnil in sedel, vendar ne nerodno in togo kot tukajšnji arizonski jezdec, temveč lepo kot pravšen gentleman. Potem je z nekaj prikupnimi kretnjami razporedil pred seboj skledico, pecivo, maslo in rezine pečene mesa — pač kakor človek, ki zna najenostavneje povsem prirodno spraviti stvari v pravi tir.

Helen je bistroumno opazila in precenila vsako malenkost. Ta človek je prinesel v zapuščeno »Cvetno upanje« poseben svet. Doglej so poznali tod le kričanje kravjih pastirjev in surovo ter divje pijančevanje sosednih farmarjev za časa pokojnega Bettinsa. Po njegovi smrti pred tremi leti so ti sosedje prihajali poredkoma; oblečeni po stari modi, so se pol dneva motali sem ter tja, popili lepo vrsto kazarcev whiskyja in slednjič treskali s pestjo po mizi pa spregovorili:

»Tako, Helen, menda vendar ne nameravate vse življenje ostati vdova... saj poznate moj ranč...«

Da, vseh se je iznebila, odslovila je drugega za drugim, toda ko so ji pred tednom fantje pripeljali iz Bukvine doline tega tujca, ki je padel s konja in si zvil nogo, je takoj vedela, da je pravi, Jim, Jimmy... zrel,

IZREKI

○ Morala je hči pravice in vesti, to je univerzalna religija. (Rivarol)

● Razdalja je kamen preizkušnje za resnična čustva. (Lacordaire)

○ Ni dobro biti nesrečen, vendar je dobro, če smo bili. (Chevalier de Mere)

● Ljubezen tu pa tam prežene čas, toda čas zmeraj prežene ljubezen. (Monnier)

○ Kdor nikdar v življenju ni bil trapa, ta tudi modrec ni bil. (Heine)

● Dober pastir ovce striže, ne pa odira. (Bourdalue)

○ Področje znanosti je govoriti, prednost modrosti je poslušati. (Holmes)

● Najpametnejši je tisi, ki se tega ne zaveda. (Boileau)

○ Laže je biti pameten za druge kot pa za sebe. (Le Rochefoucauld)

● Nikar preveč ne prezirajte mišljenja, ki je vašemu nasprotno. (Graf)

○ Bolje je biti moder bedak kot pa bedasti norec. (Millon)

● Smola modrih izrekov je v tem, da jih pišemo za druge, le redko za sebe. (Dufresne)

○ Živeti pomeni sanjati, pameten biti pomeni prijetno sanjati. (Schiller)

BERKELY MATHEV

Vrnjeno brez zahvale

Chrylla je spet jokala, ko sta prišla na letališče. Clive se je bojeval proti besu, ki bi ga bil skoraj zadušil. Avto je parkiral pri čakalnicah in se obrnil k njej s trpeče potrpežljivim obrazom.

»Čuj,« je dejal, »mali te je za mesec dni povabila v Rim. Rekla si, da bi rada šla, potem spet da ne — in naposled sva imela nov solzav posvet. Odloči se, ali se ne moreš?«

»Rada bi šla — in ne...« je zajecjajala.

Nagnil se je nazaj na šoferskem sedežu in pogledal v streho avtomobila z izrazom trpečega jlogija, ki leži na žeblih. Potem pa se ni mogel več brzditi. »Šla boš,« je iztisnil iz sebe, se obrnil in nosaču odprl zadnja vrata avtomobila. »Dva kovčka in potovalna torba,« je dejal možu. »Polet A 24 — Rim.«

»Moja — moja skrinjica za nakit?« je vprašala.

»V velikem kovčku. Sam sem jo spravil v kovček. Če bi jo imela pri sebi, bi to vražjo stvar spet izgubila, kakor si jo v Milanu.« Izročil ji je potni list. »Pojdi skozi pregled, jaz pa ti bom prtljago spravil skozi carino.«

Obrnil se je in se ozrl nazaj, ko je prišel do nihalnih vrat čakalnic. Še vedno je stala pri avtomobilu in si brisala oči z zmečkanim robcem, potem pa iskala denar v torbici, ko je nosač vlekkel kovčke z zadnjega sedeža. Ko je v steklenih vratih zagledal odsev svojega obraza, se je zdrznil. Bil je kot okamenelo naličje besa.

Zbral se je in si prižgal cigareto, toda vroči dim ga je pekel in mu dražil že suho grlo. Moral bo nekaj popiti. S peto je pohodil cigareto in se pridružil repu pred okencem, nato pa je šel skozi množico, da bi našel nosača pri prtljažnih tehnicah. Kovčke so mu stehali in prilepili nanje etikete. Gledal je, kako so se peljali do prtljažne drče, in ko je po zvočniku slišal zadnji poziv potnikom, je odšel in se ji pridružil pri vratih številka 9.

Izročil ji je listek. »Vse je že žigosano,« je dejal. »Tukaj imaš potrdilo za prtljago. Zahtevaj jo pri carini po prihodu tja. Pazi, da ga ne izgubiš.«

Pričakoval je nov izbruh zalajevanega ihtenja in začutil je olajšanje, ko ga ni bilo. Za hip se je obočavljala in je menda hotela nekaj reči, a je rahlo skomignila, vzdihnila, se obrnila in sledila drugim potnikom proti izhodu in letališkemu avtobusu. Bil je že na pol poti do ograje, ko je zaslišal njen glas.

Sunkoma se je obrnil in se trudil, da ne bi vzrožil. »Zamudila boš letalo,« je siknil skozi stisnjene zobe. »Kaj, za vraga, pa imaš zdaj za bregom?«

Brez besede mu je kuverto porinila v roko, se spet obrnila in stekla proti izhodu. Vlaknil je pismo v žep in odšel vzdolž ograje. Prvega dvojnega viskija ni niti pokušal, toda pri tretjem se je zbral.

Vrnil se je k avtomobilu, sedel in čakal, dokler mu ni letalo zgmelo nad glavo. Potem je pognal motor in počasi odpeljal skozi izhod. Četrta na dve. Natanko čez eno uro — če bo stvar delovala brezhibno. Nestrpno je skomignil. Seveda bo delovala. Natančna švicarska potovalna ura, občutljiva vžigalna kapica in trije kilogrami plastičnega razstreliva v skrinjici za nakit. Letalo bo razneslo kakih dvajset milj naokrog v Visoki Savoiji in čez deset let bodo strokovnjaki še vedno razglabljali o nesreči.

Zanimalo ga je, kdaj in kako bodo sporočili novico. Upal je, da ga bodo obvestili, ko bodo okrog njega ljudje, da bi lahko slišali in si zapomnili njegov krik strahu in potem videli, kako bo prebledel — kako prebledi človek? — in kako bo stekel k telefonu, poklical letalsko družbo in prosil za obvestilo, ali je kdo preživel nesrečo. To bo dobro naredil, kakor je naredil vse, posebno če je šlo za petnajst tisoč funtov življenjske zavarovalnice in za — Ello.

Pogledal je na uro. Še sedem minut in že se je bližal Winchesteru. Gotovo je vozil naglo, preneglo. Ni hotel priti v Longlands prezgodaj, ko pa bo prišel, je hotel biti miren in zbran. Zmanjšal je hitrost in zapeljal pod drevo ob cesti. Še tri minute.

Segel je v žep po cigareto in se dotaknil pisma, ki mu ga je bila dala. Zagledal je eno samo načekano besedo — Clive — na kuverti in se vprašal, kaj neki je v njej. Znane stvari, brez dvoma. »Ali ne bi mogla spet poskusiti in začeti znova? Ali se ne bi mogla potruditi in rešiti najin zakon?« — in podobne fraze, ki jih je uporabljala. Prepozno ljubica.

Še ena minuta. Ali naj ga zažge, ne da bi ga prebral? Ne — mora prebrati njen zadnji, strastni krik srca. Prezeral je kuverto. Bilo je samo nekaj besed.

»Poskušala sem — veš, da sem poskušala. Poskušala sem prav do tega hipa, a nisem več mogla. Ne bom se vrnila. Zapuščam te.«

Želim Elli, da bi bila zadovoljna s kupčijo. Chrylla.

In potem se mu je oko ustavilo na napisu.

»Nič, kar je Tvojega nočem vzeti s seboj. Skrinjico za nakit sem vlaknila v tvojo prtljajnik.«

Ko se je strahovito pognal, da bi skočil ven, je zagrmela eksplozija.

E D B A S

STRAGLOV ZAKON

možat, pravi gospod — in kako pristržno in vljudno je ravnal z njo! Helen se je morala ves teden obvladovati, posebno zvečer, ko sta sedela na verandi in ko se ji je počasi izpovedoval in pripovedoval o svojem pustolovskem življenju od šolske klopi prek vojske na Filipinih in plovbe po Orinoku vse do skrivnosti, ki ga vedno znova in še zdaj vabila na severozahod, onkraj Doline smrti in Owenssonovega jezera, pod severne obronke Mount Whitneyja. Slednjič ga je prisilila, da ji je zaupal to skrivnost — vsekakor je znala vplivati nanj, in to ji je delalo veliko veselje. Tako se ji je torej izpovedal. Trdno jo je držal za roko, ko da prisega, da ve v Nevadi kar za tri doline, polne zlata, za neizmerno bogastvo, ki ga skriva in ga namerava pokazati šele, ko bo vse zbral in uredil. Ta previdnost je popolnoma ustrezala njegovemu razumu, toda Helen Bettins se ni mogla znebiti bojazni, da bi ga utegnil kdo prehiteti. Moški so tako bedasto samozavestni in zato tudi najpametnejši med njimi potrebuje žensko bistroumje, da bi bedelo nad njegovim ravnanjem.

Jimmy ji je zaupal svojo skrivnost, vendar očitno ne prav vse. Kajti med opisovanjem lepote tega pragozda je njegov pogled izdajal čudno žalost in bolečino, in glas, ki mu je nenadoma zamrl, je bil poln grenkobe. Niti besede ni več zmogel, mirno je sedel in Helen je v plahem srcu začutila, da je velika bolečina, ki jo bo ta moški molče ponesel s seboj v grob. In zdaj, ko je poslušala njegove melanholične in malce raztresene šale, je premišljevala o tem, kako bo Jimmy danes zapustil »Cvetno upanje« in za vselej izginil in najbrž odšel le zaradi te neizrečene in neznane bolečine, ki ga najverjetneje sili v takšno osamljenost. Ko se je tega zavedela, je sklenila z vso voljo odločne ženske, ki je znala ukazovati Indijancem in kravjim pastirjem na svojem ranču: Jimmy ne sme oditi s to skrivnostjo! Helen ga bo prisilila, da bo popustil in jo položil pred njene razumne oči. In potem mu bo povedala, ali je stvar res takšna, da bi zaradi nje moški... da, da bi zaradi nje moški moral zapustiti žensko.

In tako je prišel napeti trenutek, ko ga je z vso prepričljivostjo in voljo prisilila, da je

prvič sklonil glavo in krčevito stisnil pesti. Najraje bi ga bila divje poljubila zaradi izrednega odpora, vendar se je morala še brzditi.

»Helen, če tako želite...«

In potem je privihal desni rokav suknjiča vse do komolca, se zazrl v njene prestrašene oči in počasi z resnim glasom dejal:

»Prisegam vam, Helen, da so me po krivem obsodili. S to damo nisem imel nobene zveze, ničesar ji nisem obljubil, ničesar zahteval. Znorela je pač, in ko sem jo zavrnil, me je prijavila in prisegla pred sodiščem...«

Helen je nenadoma spoznala, kaj se je zgodilo. Da, da, da, takšni nevarnosti, histeričnim ženskam, ženskam, so izpostavljeni popolni moški, karšen je Jim. In kruti zakon, ki ne razume igre človeških src, ustvarja življenjske tragedije.

»Jimmy Shebern,« je rekla odločno in glasno, »jim še nikdar ni slišal, da bi bila takšna,« vaša noga je zdrava in danes boste odpotovali v Nevado v Kalifornijo. Meja ni daleč. Koliko časa potrebujete za potovanje do vaše doline v Whitneyju?«

»Šest dni, Helen,« je odgovoril kakor nekoč, ko je raportiral na Filipinih, kajti spoznal je, da stoji pred odločitvijo.

»Koliko dni potrebujete za nakup tega posrestva?«

»Dva dni potovanja do Fresno in dan za kupčevanje. Vendar...«

»Nikakršnega, vendar nočem slišati. In koliko bo veljalo po vašem mnenju?«

Zazrl se je v njen plamteti obraz in v njene lesketajoče se oči. Bila je čudovita. Najraje bi jo bil objel in poljubil. Vendar se je obvladal in za trenutek razmišljal. Najraje bi bil rekel osem tisoč, vendar je nohote pogoltnil slino in rekel:

»Deset, morda tudi dvanajst tisoč. Povsod so lepe stare sekvoje...«

»Prav, Jimmy Shebern. Pridite z menoj, izročila vam bom ček za petnajst tisoč dolarjev, ki jih lahko dvignete v banki v Swansyu. Čez sedemnajst dni se boste vrnili... in kupoprodajna pogodba za te gozdove — pravite, da so tam sekvoje — ta pogodba, Jimmy, kajne, ta pogodba bi se lahko glasila... na vaše in moje ime, kajne, Jimmy!

In potem bi lahko, Jimmy, tudi »Cvetno upanje« prepisala na skupno ime, kajne, Jimmy...?«

Poslednje besede je izgovorila že jecljaje, mehko in drhte, vendar pod njegovimi poljubi ni končala stavka.

Čez dobro uro je planil v sedlo in pognal spočitega konja proti vzhodu. Helen je stala pred hišo in mahala z robcem, Jimmy je v velikem loku snel klobuk, ga zmagoslavno zavihtel nad glavo, kot bi prisegal, pa oddirjal na cesto, ki je vodila proti Swansyu. Sprva mu ni bilo lahko, jezdil je med travniki in trmastu ponavljal: »Bedak, bedak, lahko bi živel tukaj do smrti kakor v raj!« Toda potem je preskočil potok, ki je obdajal posestvo »Cvetno upanje«, dežela se je počasi spreminjala v pustinjo in v Jimmyjevo srce, ki se je vedno bolj oddaljevalo, je počasi, toda vztrajno lezel blaženi občutek svobode.

Tri leta zatem je Tom Cadigan, lastnik ranča »Sedem brez«, sedel udobno pri kosilu, s koščenimi rokami rezal kruh in čez skodelico strmel v zvit večerni časniki, ki ga je naslonil na kamni vrček. Na drugi strani mize je sedela mlada gospa Cadigan in s tiho žalostjo opazovala njegove toge in okorne kretnje. Tom Cadigan je nenadoma dvignil pogled, pokazal s prstom na časopis in rekel ženi:

»Veseli se, ženica, ker si se pravočasno poročila z menoj. Vem da je bil Bettins dober človek in dober sosed. To mu je v čast. Toda prav tako vem, da si se kot vdova lepo znašla na ranču. Vendar vse življenje ne moreš objokovati pokojnika. To se ne spodobi, če je ženska mlada in ima v bližini soseda s posestvom. Kdo ve, kaj bi se zgodilo, če se ne bi omožila. Tukaj sem prebral zanimivo vest iz Charlestona. Spet so ujeli tička, ki je varal vdove. V treh letih je našel dvanajst takšnih žrtev. Pobrall jim je približno 100.000 dolarjev. In pomisli, Helen, najzanimivejšje je to, da je imel na rokah tisti Straglov križec, tako da je vsaka ženska takoj vedela, s kom ima opraviti. Ne razumem, draga, kakšne ste ženske in kje imate pamet. Tako in ta Morley, ki se je imenoval tudi Shebern... kaj ti je, Helen, čemu se ti je zadelo?«

AFORIZMI

● Biti moramo nekaj posebnega, če hočemo vzbuditi pozornost.

● Zdražljiv človek je kot v klobčič zvit jež, ki se zbada z lastnimi iglami.

● Ljubezen ni nič drugega kot kemična reakcija, zanimivo pa je iskati njeno formulo.

● Dobra godba je tista, ki smo jo kot mladinci radi poslušali; slaba pa tista, ki jo ljubi današnja mladina.

● Ne precenjujte se! Pokažite vselej svoje karakterne napake, kajti ljudje radi govore o njih! Če pa hočete biti plemeniti, jih ohranite zase!

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

I. PROGRAM

Poročila: 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 16.45, 20.00 22.00
Dnevne oddaje (razen nedelje): 5.55 Kmečka oddaja — 6.00 Pestro mešano — 7.55 Gospodarske vesti — 8.15 Jutranji koncert — 9.00 Pozdrav nate (razen sobota in nedelje) — 10.00 Za gospodinjstvo — 11.00 Ljudske viže — 11.45 Oddaja za podeželje — 12.00 Opoldanski zvonovi — 12.40 Deželna poročila — 13.05 Opoldanski koncert — 14.55 Posebej za vas — 16.00 Glasba zale — 17.00 Popoldanski koncert — 18.45 Pestro mešano — 18.55 Lokalne športne novice — 19.30 Odmev časa — 20.10 Deželna poročila.

Sobota, 5. 12.: 8.05 Domači vrt — 14.15 Pozdrav nate 15.30 Križna dekla — 16.30 Širni pisani svet — 17.15 Veseli delopust z glasbo — 18.00 Kulturni razgledi — 19.10 Odmev časa — 20.15 Ustvarjajoča Tirolska — 22.15 Glasba pred polnočjo.

Nedelja, 6. 12.: 8.05 Kmečka oddaja — 9.05 Favoriti popevk od včeraj — 12.45 Ogledalo mestnega gledališča — 14.30 Pozdrav nate — 16.30 Križem skozi svet, križem skozi čas — 18.05 Koncert ljudskih pesmi — 19.00 Nedeljski šport — 20.10 Slavnostni večer.

Ponedeljek, 7. 12.: 8.00 Knjige za božično darilo — 15.15 Komorna glasba — 15.45 Koroški knjižni količek — 18.15 Gospodarstvo in tisk — 18.35 Mladinska oddaja — 20.15 In kaj mislite vi? — 20.30 Koroška lovka ura — 21.15 Operelni koncert.

Torek, 8. 12.: 8.15 Oddaja k prazniku — 9.05 Favoriti popevk od včeraj — 13.45 Iz domačih krojev — 14.30 Pozdrav nate — 18.20 Najdenček, pripovedka — 19.00 Šport dneva — 20.10 Sama veselje z glasbo — 21.40 Zelani svilani trak, pripovedka.

Sreda, 9. 12.: 8.00 Zveneči jutranji pozdrav — 15.15 Dunajski akademski komorni zbor — 18.00 Proračunska debata v parlamentu — 20.15 Orkestralni koncert — 22.15 K dnevu človekovih pravic.

Cetrtek, 10. 12.: 8.00 Zveneči jutranji pozdrav — 15.15 Ura pesmi — 15.45 Koroški avtorji — 17.00 Dunaj ima vedno sezono — 18.05 In ljudje so tako dobri — 18.00 Odaja za delavce — 19.00 XY ve vse — 20.15 Dunaj leta 1924 — 21.15 Zveneča alpska dežela.

Petek, 11. 12.: 8.00 Zveneči jutranji pozdrav — 8.30 Iz stvaritev velikih mojstrov — 15.15 Komorna glasba — 15.45 Kulturno ogledalo — 18.00 Proračunska debata v parlamentu — 19.00 XY ve vse — 20.15 Od gastronomije do gastritisa — 21.00 Ura pesmi.

II. PROGRAM

Poročila: 6.00, 7.00, 8.00, 13.00 17.00, 19.00, 22.00, 23.00, 00.00.

Dnevne oddaje (razen nedelje): 5.30 Dobro jutro — 6.10 Z glasbo v dan — 6.40 Jutranja opazovanja — 6.50 Pestro mešano — 7.20 Jutranja glasba — 11.00 Veseli ob enajstih — 11.45 Za avtomobiliste (razen nedelje) — 13.10 Pestro mešano — 14.50 Objave za Avstrijo — 15.00 Šolska oddaja — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.30 Reporterji med polja — 18.00 Vsakodnevna glasbena oddaja s plošč — 19.20 Kaj slišimo zvečer — 21.55 Športni komentar.

Sobota, 5. 12.: 8.20 Prosimo, prav prijazno — 9.30 Bodite čisto liho — 9.45 Ti in žival — 13.55 Pet minut agrarne politike — 14.40 Tehnični razgledi — 15.15 Bombe na strica Karla — 16.00 Za delovna ženo — 17.10 Iz parlamenta — 17.25 Avstrijska hit-parada — 19.10 Oddaja zveznega kanclerja — 19.30 Velika šansa.

Nedelja, 6. 12.: 8.15 Kaj je novega? — 10.00 Tedensko ogledalo domačega tiska — 12.25 Resna glasba — 13.10 Za avtomobiliste — 15.00 Ljudstvo in domovina — 16.00 Temza-Donava — 18.00 Mednarodna radijska univerza — 19.10 Teden dni svetovnih dogajanj — 20.30 Lepi glasovi, lepe viže — 21.15 Globalno obdobje se je pričelo.

Ponedeljek, 7. 12.: 8.10 Prosimo, prav prijazno — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelja opere — 15.30 Umetniki iz Skandinavije — 16.00 Otroška ura — 17.15 Pogled v literarno glasilo — 17.40 Oddaja za žene — 19.30 Pevci mojstri nürnberški, opera — 21.40 Violinski koncert.

Torek, 8. 12.: 8.05 Glasba za razvedrilo — 10.00 Vedra skozi alpsko deželo — 13.10 Za avtomobiliste — 14.30 Dramatizirana pripovedka — 17.05 Gledališče in svet — 18.00 Avstrijski komponisti operel — 19.30 Poleti z nami — 20.30 Izrael danes — 21.30 Skladbe Roberta Schumanna.

Sreda, 9. 12.: 8.10 Prosimo, prav prijazno — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelja opere — 14.35 Srečanje na stopnicah, pripovedka — 15.30 Zveneči mozaik — 17.15 Iz raziskovalnega dela naših visokih šol — 17.40 Domači zdravnik — 19.30 Halo, teen-agerji — 20.15 Vseh dežel — 21.15 Popravi, kar so drugi zakrivali.

Cetrtek, 10. 12.: 8.10 Glasba na tekočem traku — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Alpska simfonija — 14.35 Zadeva s psom — 16.00 Visoka pesem avstrijske tehnike — 17.15 Raziskovalci v gosteh — 17.40 Oddaja za žene — 19.25 Martin Luther King, Nobelov nagrajenec — 20.10 Letna bilanca nemškega filma — 21.00 Vprašanje krivde.

Petek, 11. 12.: 8.10 Prosimo, prav prijazno — 9.35 Iz stvaritev velikih mojstrov — 13.30 Za prijatelja opere — 14.35 Mednarodna radijska univerza — 16.00 Otroška ura — 17.15 Znanje za vse — 19.30 Na vekomaj, amen — 20.25 600 let univerze v Krakovu — 22.20 Iz nabiralnika za priložbe.

SLOVENSKE ODDAJE

Sobota, 5. 12.: 9.00 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.

Nedelja, 6. 12.: 7.30 Duhovni nagovor — 5 pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Ponedeljek, 7. 12.: 14.15 Poročila, objave, pregled sporeda — Pred duri — 10 minut za športnike — 18.00 Dober večer, otroci!

Torek, 8. 12.: 7.30 Duhovni nagovor — 5 pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Sreda, 9. 12.: 14.15 Poročila, objave — Kar želite zaigramo.

Cetrtek, 10. 12.: 14.15 Poročila, objave — Za našo vas.

Petek, 11. 12.: 14.15 Poročila, objave — Od petka do petka po naših krajih in pri naših ljudeh — S knjižne police — ABC finančnega poslovanja.

RADIO LJUBLJANA

oddaja na srednjem valu 327,1 — 257 — 212,4 — 202 m UKV frekvence 88,5 — 92,9 — 94,1 — 90,5 — 97,9 MHz Poročila: 5.15, 6.00, 7.00, 8.00, 10.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 17.00, 18.00, 22.00, 23.00, 24.00.

Dnevne oddaje (razen nedelje): 5.00 Dobro jutro — 11.00 Za avtomobiliste — 12.05 Kmečija oddaja — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 15.00 Popoldanski radijski dnevnik — 16.00 Vsak dan za vas — 18.00 Aktualnosti doma in po svetu — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Večerni radijski dnevnik.

Sobota, 5. 12.: 8.05 Skladbe velikih mojstrov poje Mariborski komorni zbor — 9.45 Cetr ure z majhnimi ansambli — 12.15 Pred domačo hišo — 14.05 Baletni odlomki — 14.35 Voščila — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.15 Scene iz Puccinijevih oper — 18.45 S knjižnega trga — 20.00 Modrosti zob, mladinska oddaja — 21.00 Zaplešite z nami — 22.10 Oddaja za naše izseljence.

Nedelja, 6. 12.: 8.00 Jastrebov sin, mladinska radijska igra — 9.05 Voščila — 10.00 Še pomnite, tovariši — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Voščila — 13.30 Za našo vas — 13.50 Na kmečki peči — 14.00 Danes popoldne — 17.05 Majhen operni koncert — 17.30 Obhajen, radijska igra — 18.30 Čopinove skladbe — 20.00 Naš nedeljski sestanek — 21.30 Iz slovenske simfonijske glasbe.

Ponedeljek, 7. 12.: 8.05 Jutranja glasbena srečanja — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Iz narodne zakladnice — 10.35 Spomini na Mašo Pijado — 12.15 Pred domačo hišo — 14.05 S poti po Mehiki — 14.35 Voščila — 15.30 Zborovske skladbe Emila Adamiča — 17.05 Iz opernega sveta — 18.45 Družba in čas — 20.00 Slavnostni koncert ob 20-letnici radia Beograd — 22.10 Plesna glasba.

Torek, 8. 12.: 8.05 Igrajo Zadovoljni Kranjci — 9.25 Arije iz Mozartovih oper — 12.15 Vokalni kvartet „Inter“ — 14.05 Transportna sredstva — 15.30 V torek nasvidenje — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.45 Na mednarodnih križpotih — 20.00 Vlončelist Ciril Škerjanc — 20.54 Serenadni večer — 22.10 Plesna glasba.

Sreda, 9. 12.: 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.25 Narodno zabavne melodije — 10.45 Človek in zdravje — 12.15 Nekaj domačih — 14.35 Kaj in kako pojo

KÜNSTLER HELFEN KINDERN

Zwanzig bekannte zeitgenössische Künstler haben eigens für das Kinderdorf Pötsching, Burgenland, Graphiken geschaffen. Aus dem Verkaufserlös wird ein Kinderdorfhaus gebaut. Die Mappe mit 20 signierten Originalgraphiken kostet S 5000.— und ist nur erhältlich bei:

GESELLSCHAFT ÖSTERREICHISCHER KINDERDÖRFER
Wien I, Ballgasse 2 · Telefon 52 52 05

mladi pevci — 15.30 Slovenske narodne — 17.05 Slovenski reproduktivni umetniki — 18.45 Naš razgovor — 20.00 Akademski pevski zbor iz Gdanske — 20.40 Enajstiri-deseto, opera — 22.10 Plesna glasba.

Ta teden vam priporočamo:

Za družino in dom

- Dr. Franjo Smerdu: **NAŠ ZDRAVNIK**, vodnik in svetovalec v zdravstvenih zadevah, 248 str., ilustr., br. 34 šil.
- Ela Presinger: **GOSPODINJSKI NASVETI**, 112 str., ilustr., br. 8 šil.
- Inž. A. Nerima: **HIGIENA PREHRANE IN ŽIVIL**, 148 str., ilustr., ppl. 23 šil.
- **DOMAČI SVETOVALEC**, nasveti za vsakdanje življenje, 344 str., ppl. 30 šil.
- Inž. Oton Muck: **PREHRANA DOMAČIH ŽIVALI**, 208 str., ppl. 38 šil.
- Špolar-Tavčar: **STANOVANJE**, nasveti za opremo in ureditev, 144 str., ilustr., br. 10 šil.
- Helena Puhar: **MATJAŽ IN ALENKA**, priročnik za starše pri vzgoji otrok, 96 str., ilustr., br. 22 šil.
- Dr. Karl M. Kirch: **KNJIGA O ZDRAVJU IN BOLEZNIH**, 1000 odgovorov na 1000 vprašanj o vzrokih, bistvu in zdravljenju vsakdanjih bolezni, 384 str., ilustr., ppl. 59 šil.
- Inž. Milja Tavčar: **ELEKTRIKA ZA DOMAČO RABO**, elektrika v gospodinjstvu in kmetijstvu, 176 str., ilustr., br. 10 šil.
- Felicita Kalinšek: **SLOVENSKA KUCHARICA**, važen pripomoček za kuharico in gospodinjstvo, 740 str., slik. pril., pl. 100 šil.
- **VESELJA DOM**, igre in razvedrila v družini, dve knjigi skupaj 480 str., ilustr., br. 35 šil.
- Inž. Dušan Ogrin: **MOJ VRT**, delo v vrtu in pri gojitvi sobnih rastlin, 112 str., ilustr., br. 10 šil.
- Anton Flego: **PRAKTIČNO SADJARSTVO**, priročnik za sadjarje, 272 str., ilustr., ppl. 25 šil.
- Inž. Ivan Zaplotnik: **ZATIRANJE PLEVELA**, nasveti za kmetovalce, 112 str., ilustr., br. 12 šil.
- Ivan Špolar: **ZA KRMILOMO**, nasveti za šoferje, 176 str., ilustr., br. 10 šil.
- Dr. Anton Trstenjak: **POTA DO ČLOVEKA**, metode spoznavanja ljudi, 208 str., br. 12 šil.
- **SLOVENSKI PRAYOPIS**, slovar, pravorečje in pravopis, 1056 str., polusnje 175 šil.

»Naša knjiga«, Celovec, Wulfengasse

Cetrtek, 10. 12.: 8.05 Jutranja glasbena srečanja — 9.25 Glasbeni vedaž — 12.15 Cez hrib in dal — 14.05 Naši solisti v popularnih operah — 14.35 Voščila — 15.40 Literarni sprehod — 17.05 Turistična oddaja — 18.15 Odskočna deska — 18.45 Jezikovni pogovori — 20.00 Cetrkov večer — 21.00 Literarni večer — 22.10 Plesna glasba.

Petek, 11. 12.: 8.35 Za vsakogar nekaj — 8.55 Pionirski tednik — 10.35 Nova na knjižni polici — 12.15 Domače viže za prijetno opoldne — 14.35 Komorna glasba — 15.30 Narodni zvoki iz Argentine — 17.05 Petkov simfonični koncert — 18.15 Revija domače zabavne glasbe — 18.45 Iz skupščinskih odborov — 20.30 Tedenski zunanje-politični pregled — 21.40 Odaja o morju in pomorščakih — 22.10 Za ljubitelje jazza.

TELEVIZIJA

Sobota, 5. 12.: 17.00 Manhatanski čudež — 18.40 Kaj vidimo novega? — 19.30 Cas v sliki — 20.10 Vesela vdava, operela.

Nedelja, 6. 12.: 17.00 Za mladino — 18.00 Svet mladine — 18.30 Film zale — 19.00 Sedem dni časovnega dogajanja — 19.20 Ob oknu — 20.25 Dvoboj — 21.45 Crno na belem.

Ponedeljek, 7. 12.: 18.33 Tečaj francoščine — 19.00 Aktualni šport — 19.30 Cas v sliki — 20.10 Kriminalna igra — 21.05 Športno omizje.

Torek, 8. 12.: 17.00 Johnyjeva nova domovina — 19.30 Žiriška kolodvorska cesta — 20.10 Bunbury, komedija — 21.40 Fischbeckova stenska preproga.

Sreda, 9. 12.: 14.00 Prometni razgledi — 11.50 Kriminalna igra — 17.00 Za mladino — 17.30 Usnjati snubec — 17.50 Pri cvetličnem zdravniku — 18.33 Tečaj francoščine — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Cas v sliki — 20.10 Cetrta zapoved — 21.45 Viri zdravja.

„Tisoč dni nad Nemčijo“

To je naslov knjige, ki je pred nedavnim izšla v Hamburgu in v kateri Werner Girbig opisuje osvajanje zračnega prostora nad nacističnim rajhom po ameriških bombnikih. Večino podalkov za svojo knjigo je avtor zbral iz arhivov ameriške VIII. letalske armade, ki je imela „Mlogo kladiva, ki lomi in razbija“. Štela je 200.000 mož, od katerih pa jih je med bombnimi napadi na Nemčijo padlo 43.000, velike pa so bile — predvsem v začetku — tudi izgube letal, tako da je ameriška letalska industrija le s težavo dohajala v proizvodnji novih letal.

Med 900 skupinskimi napadi na Nemčijo so Američani odvrgli skupno okoli 700.000 ton letalskih bomb, s katerimi so razbijali nacistična industrijska središča. Najprej so izvajali svoje napade z bombniki tipa „Liberator“, vendar so nemški lovci kmalu odkrili, da je tem težkim letalom lahko priti do živega v frontalnem napadu. Pozneje so Američani prešli na tako imenovane „leteče trdnjave“ (Boeing B-17), katerih pa so imeli dovolj šele jeseni 1943. Ker pa te trdnjave niso takoj dobile učinkovitega zaščitnega spremstva v podobi lovcev na dolge proge, je bil vsak skupinski napad tudi ob doslednem upoštevanju najugodnejše razporeditve zelo tvegana reč. Zato so bile žrtve posebno velike.

Kadar je po vrnitvi na letališče manjkalo le vsako deseto letalo — pravi avtor knji-

Cetrtek, 10. 12.: 11.00 Komentar k časovnemu dogajanju — 12.00 Zgled ostane človek — 18.33 Tečaj angleščine — 19.00 Športni kaledoskop — 19.30 Cas v sliki — 20.15 Kvartet — 21.30 Z našimi najboljšimi priporočili.

Petek, 11. 12.: 11.00 Potovanje v prasev — 18.33 Za ljubitelja znamk — 19.00 Tip-revija — 19.03 Televizijska kuhinja — 19.30 Cas v sliki — 20.10 Mož, ki se je pradal — 21.40 Jazz v ZDA.

RADIO TRST

Slovenske oddaje

Sobota, 5. 12.: 12.15 Znanj sodobniki — 15.00 Za avtomobiliste — 15.30 Lutke mojstra Gabrijela — 18.00 Radijska univerza — 19.15 Družinski obzornik — 20.35 Teden v Italiji — 21.00 Miklavžev večer.

Nedelja, 6. 12.: 9.00 Kmečija oddaja — 11.15 Oddaja za najmlajše — 13.00 Kdo, kdaj, zakaj — 15.00 Znanj pevci — 20.30 Iz slovenske folklorne — 21.00 Vabila na ples.

Ponedeljek, 7. 12.: 11.45 Neapeljski motivi — 18.00 Znanstveni leksikon — 19.15 Plošče za vas — 20.35 II cordovano, opera.

Torek, 8. 12.: 8.30 Glasbena matineja — 11.30 Glasbena potovanja po Evropi — 12.15 Pomenek s poslušalkami — 18.00 Italijanska po radiu — 19.15 Pisani balončki — 21.30 Novele 19. stoletja.

Sreda, 9. 12.: 12.15 Podoba iz narave — 18.30 Skladatelj v očeh njegovih sodobnikov — 19.15 Higiene in zdravje — 20.35 Simfonični koncert.

Cetrtek, 10. 12.: 12.15 V Trstu pred 100 leti — 18.00 Italijanska po radiu — 18.30 Kantate in oratoriji — 19.15 Širimo obzorja — 20.35 Skopuh, veseloigra.

Petek, 11. 12.: 12.15 Pomenek s poslušalkami — 18.00 Venec pravljic — 19.15 Poglavja iz zgodovine slovenske književnosti — 20.35 Gospodarstvo in delo — 21.00 Koncert operne glasbe.

Na poti k Marsu

Amerika in Sovjetska zveza sta podvzeli nove korake za osvojitve vesolja, in sicer sta se tokrat odločili za »rdečo zvezdo« Mars. Najprej so ameriški znanstveniki izstrelili v vesolje umetni satelit »Mariner IV« (prejšnji podobni poskusi so se izjalovili), ki naj bi prihodnje leto letel mimo Marsa in napravil vrsto posnetkov tega planeta. Po uspešni izstrelitvi pa je prišlo do komplikacij in so naknadno poskušali uravnati smer tega umetnega satelita.

Le nekaj dni pozneje pa so v Sovjetski zvezi poslali v vesolje satelit »Sonda 2«, o katerem menijo, da ima podobne naloge kot ameriški Mariner. Tudi pri sovjetskem poskusu so se pojavile določene težave, in sicer gre za manjšo proizvodno električne energije na »Sondi 2«, kot je bilo prvotno predvideno.

Bogata izbira voščil

ZA BOŽIČNE PRAZNIKE
IN NOVO LETO
S SLOVENSКИ BESIDILOM
V KNJIGARNI

„Naša knjiga“, Celovec, Wulfengasse

Izdajatelj, založnik in tiskar: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lavra Poločnik; uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. — Tiskar: Založništvo in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

CVETJE in VENCE iz cvetličarne
Schilcher
CELOVEC · KLAGENFURT Krassnigstr. 33